OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

GOD. VI. BROJ 2.

SADRŽAJ:

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREDJUJE DR. FERDO NIKOLIĆ.

»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. ZA ĐAKE 100 K, ZA OSTALE 120 K, A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA IME UREDNIK, MEDULIĆEVA 30. I NE VRAĆAJU SE.
POJEDINI BROJ STOJI 12 K

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

OMLADINA
LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

GOD. VI. | U ZAGREBU, DNE 20. LISTOPADA 1922. | BROJ 2.

U JESEN.

KATICA AGIĆ.

Kad u jesen lišće žuti,
I kad bijesno vjetar vije,
Moje srce burno kuca
Kao negda davno prije.
Kada granje golo strši
I kad sitno cv'jeće vene,
I kad tiho sve umire,
Ja se sjećam uspomene.

Uspomene bolne, sjetne,
Kad jesenje jedne noći
Majka moja izdahnula
I sklopila zav'jek oči.
Ah kako je bilo tužno,
Suze mi se krale same,
Ljubila sam njene ruke
Cjelivala mrke prame.

Ali ona mirna — tiha
Kao kip — il' bl'jeda sjena,
Usta čvrsto zatvorenih
Ostala je ukočena.
I na groblju zatrpasmo
Njezin dragi humak mili
I jesenje svako doba
Srce moje zato cvili.

BOGORODIČINE TREŠNJE.

J. TRUHELKA.

(Nastavak).

— Sviđaju l' ti se? I sama Bogorodica obradovala bi im se, reče, da se ispuni šutnja.

Dragoša prošikne munja sjajne misli. Prošikne ga od vrha kose do pete.

Treba da kupi trešnje i da ih žrtvuje Bogorodici a za mamino zdravlje. Sam duh sveti metnuo je riječ na babe Klare jezik. On strahovito želi te trešnje, i one su mu nešto najmilije u ovaj čas i zato će biti i dragome Bogu upravo drage i mile.

Odmah stane da prevrće po džepovima i da traži četvrtâk. U Dragoša je bio običaj, da je svoje »novce« svakiput spremio u drugi džep. Jedno zbog toga, da ga ne bi odmah mogao naći i prebrzo potrošio. A drugo zato, da se s v i džepovi redom poisprobaju, jer ih je imao hvalabogu dosta na svome odijelu — sedam, ako se ne varam. U hlačicama dva, u prslučiću dva, a u kaputiću čak tri i to jedan prsni, kojim se osobito ponosio, jer je nedjeljom iz njega veselo izvirivao krajičak crvenoga rupčića i gizdavo se vijorio kao barjačić.

Pošto nađe četvrtak — a nije ga odmah mogao ni da izgrebe, jer su džepovi Draguševi i osim četvrtaka bili krcati svakojakoga blaga dječačkoga, što se ovdje ne može sve poimence da nabroji. Ali svak već zna, što sve mogu da kriju ti dječiji magazini. Spomenuću samo usput, da je mama jednom, kad je trebalo zakrpati parotinu na izvjesnom mjestu, našla u hlačnome džepu među ostalim čudesima mrtvu žabu u društvu s jednom sušenom šljivom i komadom tvrda kruha. Tako dakle Dragoš izgrne četvrtak sretno i s velikim pouzdanjem pristupi korpi, pokaže prstom na trešnji i zapita babu Klaru, po što su, i to glasno i načinom, kao da je gotov da ih kupi — đuture, to će reći sve poprijeko.

— Dva krajcara kitica, odsiječe baba Klara i opet turi ruku pod maramu i pozorno pogleda na Dragoševe ruke, gdje se sada četvrtak stao da prevrće po dlanovima.

Uzme Dragoš da računa. Dva krajcara kitica. To bi on zar za četvrtak dobio samo dvije kitice.

— Malo je, pomisli i snuždi se.

— Ako ti je malo, a ti daj više, primiću, nasmije se baba Klara.

Dragoš zine. Nije odmah shvatio. Ali onda požuri i reče:

— Htio sam kazati, skupe su. Ima u mene samo četvrtak, pa bi za nj dobio samo dvije kitice.

— Taman, odgovori baba, znaš računati.

Dragoš oklijevaše. Oči mu vrljale između trešanja i četvrtaka amo tamo. Babi Klari počelo nestajati strpljivosti. Ona je voljela, da se poslovi brže svrše. Eto u gimnaziji zvecnulo zvonce, i sad će đaci da izlaze. Treba da se riješi ove suviše spore mušterije.

— No, hoš ili nêš? Što si tu stao i zinuo?

Već je Dragoš htio da odgovori milo za drago i da rekne:

— Ta šta ste vi zinuli na me; Valjda vam ih ne ću očima pojesti?

Ali se u dobri čas sjeti, kome se moliti, nije mu se groziti. Te reče krotko i pomirljivo:

— Znate, baba Klara, moja je mama bolesna, i Kristina je kazala, ako se dragome Bogu ili Majki Božjoj žrtvuje jedna jako vrijedna stvar, najmilija, znate, onda će mama ozdraviti.

Baba Klara gleda i sluša, ali nije odmah shvatila duboki smisao Dragoševih riječi. Zato se na nj izdere:

— Id' otale, nijesam ja tvoja budala.

Snuždio se Dragoš, jer se trešnje njemu već tako zakopale u srce, da ih prosto više nije mogao da iščupa. U očima mu se zavrte dvije suze.

— Jest, istina je, gospa Klara, reče i naglasi nehotice riječ »gospa«, mama će zbilja odmah ozdraviti, čim žrtvujem u crkvi trešnje.

— Pa žrtvuj, möre, koliko ti drago. Daj amo četvrtak, a ja tebi trešnje, pa mirna Bosna.

Dragoš još vazda oklijevajući pruži babi četvrtak, a ona njemu dvije kitice.

Gleda Dragoš čas na svoje ruke, čas na korpu, pa će onda žalostivo:

— Malo je, draga gospo Klara, ne znam, hoće li dragi Bogo biti zadovoljan.

— A što bi ti još htio? nestrpljivo će baba Klara, jer eno na vrata gimnazije počeli izlaziti rojevi đaka.

Dragoš pogleda modrim očima, u kojima se još jače blistale dvije krupne kapljice. Pogleda tako, da mu sad ni baba Klara ne će moći da odoli, makar se još tako silila, govoreći:

— A šta ti misliš, da ću se ja tu s tobom natezati. No tu se sama pretrgne u riječi, jer je zapala u mrežu Dragoševa modra pogleda, te sad ona ne mogoše kuda, već zagrabi u korpu, dodadne mu još jednu kiticu, u kojoj su doduše bile samo četiri trešnje, te reče:

— Evo ti, a sad hajde s mirom.

Dragoš otabana, pošto spremi trešnje u džepove. Ode ravno preko pijace, pa da će k crkvi. Ali pred glavnom se stražom ustavi, da prebroji, jesu l' još sve trešnje. Pošto se uvjeri, da ne fali ni jedne, malo pomirisa i tu sad treba po istini reći, da je Dragoš samo s najvećim samoprijegorom odolio napasti, da ne okuša barem jednu, jesu l' i slatke.

I on je junački odolio. Što se žrtvuje Bogu, to se ne smije nikako smanjiti ni trošiti, inače žrtva ne vrijedi. Tako reče Kristina, a Kristina se u te stvari divno razumije.

Kada dođe crkvi, a ona zaključana. To jest, možda i nije, samo je bila zabravljena, a on nije mogao da dokuči bravu, jer je bio još mali.

Ništa. On će sjutra ujutru s tatom k ranoj misi i onda će metnuti trešnje na bijeli oltar.

Putem kući je još nekoliko puta vadio trešnje, mirisao i brojio i vazda nađe, da ih je bilo ni više ni manje nego šesnaest. Kod kuće ih odmah spremi u kutiju, gdje su mu bile i druge još neke dragocijenosti. Tako n. pr. jedan drveni general bez obih nogu, grudica smole, komad krede, jedna pištaljka, trupčić olovke, nekoliko dugmadi i Bog te pita, kakvih još stvari, za koje je samo Dragoš znao, čemu su dobre i za što su potrebite. Još je tu bio — ali sasvim na dnu u kutu — i jedan crn švabo, što je nekidan utekao iz kuhinje pred Kristininim dželatskim bijesom i spasao svoj život u tome Dragoševu zatišju. Jamačno Dragoš nije ni znao za toga pribjeglicu, premda ne znam reći, bi li mu kidisao životu, jer je Dragoš sa svom živinom i puzavom i poletarskom i onom od trke i onom od skoka živio u najboljem drugarstvu.

Dragoš čitavo ono veče svojski se vježbao u teškoj i preteškoj kreposti samozataje. On je odmah Kristini povjerio svoju nakanu, dakako pod pečatom najdublje tajne. I ona ga pohvalila i pogladila po glavi i obećala, da će mu za sjutra, kao za nedjelju, tako sjajno obiksati cipelice, da će biti kao ogledalo. I pravo mu davala, što ne će nikome drugome da kaže. Rekla je, ne valja se svojim dobrim činima pred svijetom odviše razmetati. To bi izgledalo kao samohvala. A to nije lijepo.

Međutim treba priznati, da je Dragošu nekoliko puta dolazila misao, ne bi li ipak dobro bilo, da se barem jedna trešnja okuša. Jer naposljetku valja ipak znati, kakova se roba daruje Bogu. Ne možeš ni Bogorodici da žrtvuješ samo štogod.

To si je rekao, kad je treći put prije spavanja obišao u mraku svoje trešnje, da ih opipa i prebroji, jesu l' još sve tamo. I kako je ovako treći put pipao, odjednom ostade mu jedno zrno među prstima.

Sad, šta je to? Dragoš protrne od veselja. Ha, zar mu se nije sama dala? On je nije otrgao. Zar bi on, kad je za mamino zdravlje?

I sad, kad je već otrgnuta, šta će s njom drugo nego među zube, pa da je kuša.

Slatka je, to se mora kazati. I sad treba reći, Dragoš očaran slatkoćom ove prve trešnje — pomislite: prva je to trešnja u onoj godini! — ne mogaše drugačije, nego posegne nanovo u kutiju da okuša, ne će li mu se još koja trešnja sama da ponudi. Ali u to srećom viknu Kristina, da treba u krevet leći. A to je bila sreća i po trešnje i po žrtvu Bogorodici, jer se nikako ne može jamčiti, ne bi li Dragoš još iste večeri onako redom okušavao jednu po jednu, dok ih ne bi sve ispreprobao.

Po noći desila mu se čudna stvar. U neke se probudi i nešto šušne u kutu među njegovim igračkama. Kad pogleda, a to odjednom pred njega iz mraka išetalo, i šetalo na jednoj nozi nešto glavato, okruglo, crveno kao krv, veliko kao tikva. Kad bolje pogleda, a to stajaše pred njim na tankoj peteljci kao na nozi ništa manje nego trešnja, prava pravcata trešnja, golema, rumena, debela. Na njoj do dvije oči, nos, usta i — o čuda! — ta usta progovaraju, kao da su prava pravcata, ljudskim glasom:

— To si dakle ti, trešnja reče strogo, koliko je već mogla pored prirođene ljupkosti svoje, ti si to, koji namjenjuješ trešnje Bogu i Bogorodici, a onda ih sam jedeš? Sve smo mi slušale, što si ti govorio pred babom Klarom, da ćeš nas pokloniti Majci Božjoj a za zdravlje svoje mame. I ponosile smo se i radovale se, kako ćemo da vršimo tako časnu službu. A ti, popašni lakomče, progutnu dvije naših sestara i one sada

ne mogu s nama da izvrše bogougodno djelo. Odmah da ih vratiš!

Dragoša oblio znoj. Savijao se od muke.

— Kako ću da ih vratim, kad su u mojem želucu? Vidiš i sama, da ja to ne mogu.

To je i ona vidjela. Ali šta će? Nešto treba da se učini. Pođe natrag u kut, gdje su zaostale one druge. Kad al odonud stanu izlaziti sve jedna po jedna. Lijepo išetale na jednoj nozi, pa se uhvatile u kolo, i neprestance su još dolazile i bilo ih je, ne zna

im se broja. Provrvjela čitava soba. Zuji, struže, skače i po podu i po stolu, čak se i na Dragošev krevet popele, pa oko Dragoša, pa i po njemu.

A Dragoš od strave sve se jače znoji, stenje, hoće mamu da zove u pomoć, ali ne može da pusti glasa. Naposljetku, kad su se trešnje tako već namnožile,

da su ispunile svu sobu od vrha do tala, zavrisne na glas i — probudi se. Oko njega je bio mračak, samo u maminoj sobi kroz staklena vrata sijevala je noćna luč. A tamo, gdje je stajao tatin krevet, čulo se ono čudno zujanje i struganje — tatino hodanje.

— No hvala Bogu, da sam se probudio, — pomisli Dragoš, okrene se na drugu stranu i odmah zaspi. Prije toga još je jednom tvrdo utuvio u glavu, da će sjutra zorom odnijeti trešnje u crkvu i da ne će ni primirisati više, kamoli koju i okusiti. To i učini.

Bila je nedjelja. Dragošu nije teško rano ustajati i s tatom u crkvu ići. U crkvi nije bilo puno svijeta. Nekoliko baba i staraca klečalo u klupama. Pred svetim se Florijanom ustavila Kristina. Gospodin mežnar užizao svijeće. Dragoš stane pred bijelim oltarom, izvadi trešnje iz džepa i lijepo ih poreda na oltaru, one dvije veće kitice jednu kraj druge, a onu manju treću u sredinu. Onda siđe i klekne na stepenicu, zagleda se u svoje trešnje i uzme se moliti:

— Dragi Bogo i Majka Božja, daj da ozdravi moja mama.

I tako moleći se Bogu gledao u trešnje, kako se to lijepo crvene spram bijela oltara, pa pogleda i na sliku Majke Božje, da li ona vidi, šta joj je on tu donio. A njemu se učinilo, kao da su trešnje rasle i množile se i crvenjele se kao ružice. I bilo mu je drago. Sada više nije ni mislio, da bi ih jeo, samo je mislio, da im se dragi Bogo raduje, jer su tako lijepe.

U to zvekne zvonce i odmah zatim zabruje orgulje. Dragoš se trgne. To svira tata njegov, i Dragoš treba da pomogne tati pjevati. Lijepo klecne dva puta pred oltarom, prekrsti se i ode na kor. Tu odmah stane k osloncu, pritisne nos uz pregradu kroza šupljinu između izrezanoga vinova lišća i grozdova pa pogleda dolje, da vidi, jesu li uistinu njegove trešnje na mjestu. Jesu, hvala Bogu, i Dragoš veselo zapjeva s tatom »Svet, svet, svet!«

Poslije kod pjevanja dođe mu odjednom napamet misao i on se od te misli čisto zapanji. Šta će biti — s onim trešnjama? Ko će ih najposlije da pojede? Dragi Bogo? Ali on je duh i svi nebesnici su duhovi, a dusi niti jedu niti piju, jer im i ne treba.

Zabrine se Dragoš za svoju žrtvu. Na povratku kući stane da pita tatu:

— Tata?

Tata je zamišljen, ne odgovara. Dragoš zaintači:

— Tata?

— No, šta ćeš?

— Tata, je li, tata, šta biva od onih stvari, što ljudi žrtvuju dragomu Bogu, kad ga oni mole, da im štogod učini ili poda ili...

— Kako ti to misliš?

— No znaš, tata, kad nešto žrtvuju, da im bolesnik ozdravi ili tako i daju svijeće ili drugo što.

— Svijeće se pale u crkvi, — odgovori tata.

— Da, to znam, ali druge stvari? — oklijevaše Dragoš, — na priliku — trešnje?

— Trešnje? A ko daruje trešnje? — nasmije se tata. — No i za njih našla bi se mušterija. Jamačno pozobala bi ih djeca crkvenjakova.

— A joj, moje trešnje! — izlane se Dragoš i stane kao ukopan.

— T v o j e trešnje? O kakvim se to trešnjama tebi tlapi? — pita tata začuđeno.

Dragoš ne odgovori, nego čim dođe kući s tatom, smjesta se okrene i vrati u crkvu, da vidi, jesu li trešnje još na mjestu. I gle, bile su još onako, kako ih je Dragoš poredao.

Sad se on smireno vrati kući. Tata se valjda prevario, da će ih crkvenjakova djeca pojesti. Ta pozna ih on, to je bio Sepl i Hanzl. Pa zar oni da pojedu njegove, t. j. bogorodičine trešnje, što ih je on žrtvovao? Čitav dan ta ga misao nije ostavila. S Kristinom se o tome nije mogao posavjetovati, jer je bila nedjelja, a u nedjelju ona ima pune ruke posla. Ni kuma nije bila raspoložena, da se s Dragošem razgovara, a ni tata, jer je mami taj dan bilo vrlo, vrlo rđavo. Svi su bili zabrinuti, i gospodin doktor dolazio dva puta i Dragošu se zaprijetio, da bude miran i dobar. I Anica i Ćiro šuljali se pokunjeni i zaplašena lica iz kuće na dvor, s dvora u kuću.

Tako se i Dragoš pokunjio i videći općenitu zabrinutost imao je s tim veću želju, da se kome povjeri i da ga kogod utvrdi u njegovu ufanju, da će njegove trešnje mami povratiti zdravlje. A da se kome uzmogne povjeriti, i njega bi samoga utješilo.

Tako se namjeri na Anicu, kad je besposleno stajala u kuhinji kraj prozora i tužna lica pogledavala spram vrata mamine sobe. Pristupi dakle k seki i šapne tajanstveno:

— Slušaj, Anice, ja sam nešto učinio, od čega će dati Bogo, da mama ozdravi.

— A šta si ti učinio? zapita onda i pogleda s nekom sumnjom u bracu.

— Tako. Kupio sam za četvrtak, znaš za onaj, što sam ga dobio od tate, kupio trešanja i žrtvovao na bijeli oltar Majci Božjoj. Znaš? I molio se Bogu, i on će dati, i mama ne će umrijeti. Vidjećeš!

— Jao, ne kaži, ne izgovaraj tu riječ! — zgranu se Anica i zatrpa rukom bratova usta.

— Pa ja ne kažem! Ja sam samo dao trešnje, da dragi Bog ozdravi mamu. Znaš, šta je Kristina jučer rekla, kako se žr-žrtv-žrtvuje nešto najmilije? I odnijela je svijeću u crkvu svetome Anti.

Anica je sada razumjela. Ali samo s pola svijesti. Druga polovica bila je puna brige i straha za mamom. Vidi na svima, da se nešto strašno sprema na porodicu. Kadgod pita kumu, kako je mami, kuma samo zabrinuto uzvraća glavom. Anica bi htjela mami u sobu, ali ne da kuma, uznemirila bi mamu. Tako Anica ponijela u svome malom srcu golemu brigu i nije znala, šta će s njom, kuda će s njom. Ne može da uči zadaće, a i onako ne ide u školu, jer ju je trebalo kod kuće za svakakve male službice, n. pr. otrči u ljekarnu po lijekove, pomogni u kućnome poslu Kristini ili drugo što.

Da joj barem dopuste da zaviri mami u sobu. Odmah bi joj lakše bilo. Napokon i to doživi. Kuma je morala na skok svojoj kući u donji grad, jer je posljednja kiša procurila kroz krov pa probila tavan od sobe. Trebalo je što brže krov popraviti. Posadi Anicu do podnožja mamina kreveta i uputi je, kako će mamu da dvori.

Anica se smjesti na niskoj stoličici pa se zagleda mami u lice.

— Sirota mama, koliko je samo boli. Tako teško diše. Samo da hoće ozdraviti.

I onda uzme pomalo da čita iz knjige, što joj ju je posudila Melanka. Tu su bile svakakve prekrasne priče, ali od svih jedna je Anicu naročito osvojila i potresla. Bio je jedamput mlad ribar i oženio se vodenom gospođom. I bili su sretni i imali svoju djecu. Kad ali jednoga dana vodena gospođa ostavi muža i djecu i

vrati se opet u rijeku, odakle je i došla. I ostaše joj žalosna djeca i muž. Djeca su danju i noću dozivala majku, ali ona nije dolazila. Jedne noći nije mogla više da sluša dječije cvilenje i ona se vrati, pokrije djecu i u zoru je opet nestade. Odsada je ona dolazila svake noći, bdjela nad djecom, a kad svane, ništa od nje nije bilo vidjeti osim vodena traga, kuda se povlačila njena dugačka haljina.

Od te priče Anica je ostala vrlo zamišljena i uznemirena. Gleda mamu i strah je hvata, što tako leži

zatvorenih očiju i kao da ništa ne zna za sebe. I Anica u svom srcu stane da se moli:

— Bože, dragi Bože, — govorila u svom srcu, — očuvaj mi moju milu majku.

Pade joj na pamet, što je Kristina jutros tiho rekla kumi, ali Anica je ipak čula. Rekla je:

— Šta veli gospodin doktor? Hoće li umrijeti moja dobra gospa?

— U Božjoj je ruci, — odgovorila je kuma.

I Aničino se malo srce stegne. U svome jadu i strahu ne drugo već zašapće kroz pridušen plač:

— Mama, slatka mama!

I mama otvori umorne oči. Ona je zar čula, što je kćerka šaptala u svome srcu. Kad je ugledala Anicu kraj sebe rasplakalu, preleti joj preko izmučena lica osmijeh tako sladak i mio, da je bio kao odsjevak sunca kroz oblak i maglu. I Anici se od toga smiješka srce odmah prelije, kao kad na ognju mlijeko prekipi. Čitava joj se duša topila u njemu kao vosak na suncu, i suze je obliše, alı hrabro ustavi jecanje, ta ne smije mame da uznemiri. Ali ne mogaše da barem ne uzme ljubiti majčinu ruku, vruću, iznemoglu i zakopa lice pod majčino pazuho i zašapće prigušeno:

— Mama, slatka mama, nemoj umrijeti...

Mati pritisne glavicu svoga djeteta uza se i reče tiho:

— Šuti, dijete moje, daće Bog i Božja mati, da ne umrem.

Pa gdje bi mati i mogla da umre, kad pomisli na svoju djecu i koliko je ona trebaju i vole i kako bi ostala bijedna bez nje? Ta od mrtvih probudiće se majka, kad bi se sjetila svoje dječice, gdje ostadoše bez nje. I mati pregne sa svom snagom svoje volje i uzdahne pa se preporuči u Božju milost.

— Još ja ne mogu da umrem, Bože milostivi, još oni mene trebaju.

I pomiluje Anicu po glavici i opet zaklopi oči.

A Anica malo utješena opet sjedne tiho k podnožju kreveta i zagleda se čas u lice svoje majke čas u sliku Bogorodice, što je visjela više glave mamine. I nikada joj se lice Majke Božje nije učinilo tako divno i sveto, tako dobro i milo kao danas. I što ju je više gledala, to joj se činila poznatija. I najedamput primijeti, — ta kako to već odavno nije vidjela? — primijeti, da je lice Majke Božje sasvim nalik na njezinu mamu. Isto istacko lice i u mame. Isto vedro čelo i sjajno, iste oči mile i dobre, ista usta sa slatkim osmjehom. I sada joj se u duši pomiješale obje majke, da ih već nije mogla da razluči: je li ona slika tamo njena mama, ili u krevetu leži bolesna Majka Božja? I to će tako i ostati. Odsada će Anica uvijek misliti na svoju mamu kao na Majku Božju, a kad bude mislila na Bogorodicu, pred očima biće joj lik njene mame.

I to se Anici sada učinilo kao kakovo čudo. Zar ona nije tako često razmišljala o čudesima, koja su se u stara vremena događala, i o kojima je gospodin kateheta pričao? Koliko li puta nije željela, da bi se i njoj jednom kakovo čudo dogodilo. Da to nije takovo čudo, što joj se pomiješale obje majke, i ona ih sada zapravo ne može drugačije ni da zamišlja nego kao jednu jedinu?

Ali ako je to čudo, onda tu treba nešto i ona da učini. Šta ono malo prvo reče mama:

— Daće Bog i Majka Božja!

Da bude dao Bog i Majka Božja, valja i ona nešto da dâ. Jer ako će majka da poživi, učiniće to Bog za njih, za djecu. I zar Dragoš, onako mali, nije učinio žrtvu, a ona zar da za njim zaostane?

On je žrtvovao prve trešnje. To je dakako djetinjasto. Ali on i jest još dijete. Ali ona, što da ona žrtvuje za mamino zdravlje?

Stane brzo da misli i da prevrće po glavi svu svoju imovinu u knjigama, u igračkama, u odijelu i nakitu. Sve što ima, dobila je od mame ili od tate, pa to zar ne bi bilo dosta da daruje Bogu. Nešto bi to moralo biti njezino, sopstveno, i što joj je vrlo, vrlo drago.

I sad ona najednom zna, šta je to: to je njezina Jelica. Jest, Jelica joj je od svega, što ima, najdraža. Ne reče li mama često, Anica će podnijeti i glad i žeđu i na sve zaboraviti, kad se igra s onom lutkom. I to je bila istina. Nju je dobila na Božić, dakle je od Boga, pa će mu je ona opet i da vrati.

Dakle žrtvovaće lutku. Može li se to? Slušala je ona i gledala, kako žene u crkvu nose nesamo cvijeće nego i oltarnjake, zlatne nakite i drugo. Ama lutke?

Ali njena joj je gospođica jednom pričala, da su u davna vremena djevojke — ne zna više, u kojoj li zemlji i carevini — žrtvovale svoje lutke nekakovoj svojoj božici...

Anica skoči kao ubodena. Da, sad tu više nema oklijevanja. Ona će da daruje Majci Božjoj svoju najljepšu i najmiliju lutku Jelicu, da bi se Bog smilovao i majku njezinu ozdravio.

No — možda bi ipak dobro bilo, da se najprije raspita u gospodina katehete? On će ju još najbolje znati da svjetuje. Da pita Kristu, ona bi možda mislila, da Anica hoće da se povede za Dragošem. A to bi ipak bila sramota, da ona, starija, mora istom da se ugleda u primjer mlađega brata, mjesto da je njoj prvoj palo na pamet, što treba raditi, da se u Boga izmoli mamino zdravlje.

Oko podne došla kuma i opet preuzela dvorbu kod mame. Anicu je otpravila iz bolesničke sobe na zrak, pošto ju je pohvalila, da je tako savjesno dvorila mamu. Sve je točno izvršila; davala mami lijekove, naravnavala krevet i uzglavlje, trljala octom ruke i noge i čelo i prsa, sve kako ju je kuma bila uputila. I mama je počesto zadovoljno klimala glavom, da joj to godi.

Ali onu noć Anica usni strašan san. Prisuilo joj se, da je neka vrlo moćna i bogata gospođa zadobila vlast nad čitavom njihovom kućom. Najprije istjerala mamu, a onda će da bude mjesto mame gospodarica u kući. Spremila je veliku gozbu i sve Aničine školske drugarice bile su pozvane, a gozba se imala držati u samoj školi. Mama je morala da dvori goste i sve da priredi i da dočekuje svatove. Anica je sjedjela s mamom pred školskom sobom na stepenici i strašno je plakala i plačući grlila svoju mamu. Onda su dolazili svatovi, sve njezine drugarice, jedna po jedna kraj njih prolazile u sobu. Dođe i ona silna gospođa, visoka krupna u svilenoj haljini, ohola držanja i okrutna pogleda. Prođe i ne pogleda u mamu ni u Anicu. Za njom eto ti tata u crnom odijelu, strašno tužan u licu i žalosno pogleda u mamu i Anicu, pa se zaplače i on i sve se njih troje grlilo i plakalo.

Tu se Anica srećom probudi, jer joj je srdašce od žalosti goleme bilo prepuno i ne bi je više moglo da snosi. Pred njom stajao tata sa svijećom u ruci:

— Šta ti je? Zašto plačeš? Boli li te štogod? — pitao zabrinuto.

— Sanjala sam ružno. Tata, ja bih htjela k mami. Smijem li?

Šta će tata? Mama je bolesna, ne smijemo je uznemiriti. Ali u to je fino majčino uho već čulo i ono zovne tatu slabim glasom:

— Tata, donesi je ovamo.

Ta ona je prva i čula, gdje Anica jeca i poslala tatu, da vidi, šta je.

(Nastavit će se.)

LJUDSKA LUDOST.

FR. NOVLJAN.

K zapovjedništvu dovedoše dva talijanska vojnika, koji prebjegoše na našu stranu. Jedan bijaše narednik, a drugi prosti vojnik. Mene pozvaše, da budem tumač kod sastavljanja zapisnika.

— Zašto prebjegoste? — zapitah, pa pogledah na sat, da uzmognem u zapisniku ustanoviti doba. I narednik izvadi svoj sat, pa mi ga slavodobitno pokaže.

— Evo, — reče, — ure se slažu, a ljudi se ne mogu složiti!

Pogledah, a njegov sat točno pokazuje osam sati i četiri minute kao i moj.

— Zato prebjegosmo, — reče prosti vojnik, — jer ne ćemo ljude da ubijamo.

— Zato, — doda narednik, — jer su ure pametnije nego ljudi!

SEKA I STARI TANASIJA.

ZLATA KOVAČEVIČKA LOPAŠIĆEVA.

Kako je sva Krajina bila u neku ruku velika vojara, gdje je svaka muška glava bila tako reći od kolijevke do groba vojnik, bijahu u svakom većem mjestu namješteni oficiri, koji su sve nadgledali, na vježbe pozivali, pravdu krojili, u boj zvali, a kad je car zvao u boj, trebalo je poći, pa bilo i na rođena brata.

U to je doba bio u Štikadi u Lici oficir s brojnom obitelji. Imao je i kćerkicu, koju su zvali Seka. Seka je imala veliku dužnost. Svako je jutro morala nositi kavu starom Tanasiji. Drevni je to starac, koji je bio još kod njenoga djeda majora Mate najpouzdaniji serežan, dok su Likom još hajduci činili rusvaja. Kako je bio star i nemoćan i nije mogao raditi, bio je od svojih slabo pažen. — Zahvalna i vrijedna mati male seke nije zaboravila na vjernoga Tanasiju. Slala mu po maloj uvijek kakovo milošte.

Dijete kô dijete, pa bi se i Seka višeput radije igrala ili ostala kod kuće, ali dužnost je dužnost pa i u dobrotvornosti. I ona je tu dužnost vršila. — Jednog jutra zove i opet mati:

»Seko, odnesi ručak starom Tanasiji!«

U kući je baš neka slava, pa bi Seka voljela ostati kod kuće i u taj tren poželi, da već jednom umre stari Tanasija, jer je već i onako dosta star, pa mu barem ne će morati nositi ručka. Ali mati stroga, i Seki je red poslušati.

Pođe dijete do Tanasijine kuće. Kad tamo, okupili se ondje ljudi i razgovaraju. Seka pođe bliže i opazi, kako se pod stogom pružio mrtav stari Tanasija. Žene sabrane oko njega govore maloj: »Ne mariš mu, Seko, nositi ručka; on ga više ne treba. Smirio se Tanasija zanavijek.«

Rasplače se Seka gorko i pobježe kući. Svi se ukućani sjate oko nje. Jedva izmuca, da je umro stari Tanasija i zapade opet u grčevit plač. Mati je tješi: »Ne plači, dijete, Tanasija je bio star, pa je morao umrijeti. Smrti ne može nitko izbjeći.«

Ali Seka sve više jeca. Napokon će kroz plač: »Nije umro Tanasija, što je star, već zato, jer sam mu ja to poželjela!«

I jedva utješe dijete i umire njezinu savjest.

Na seku je to ipak djelovalo, i ona nije mogla zaboraviti starog Tanasije. — Vidjela je još kao dijete, kako treba da se ljudi ljube i paze međusobno bez obzira na stalež i vjeru, vidjela je, da se ta ljubav ne da iskorijeniti niti vojničkim zaptom, pa je to ponijela i u život. Seka je rasla, postala valjana djevojka, dobra žena i uzorna majka. Ljubila je svoj narod i domovinu svim svojim žarom, i da joj je Gospod dao da doživi velika dane našeg oslobođenja, ona bi to shvatila i razumjela onako, kako je ispravno. Ta ideal je njezin bio srećna domovina oslobođena gospodara tuđina, a brat joj je bio mio, koje vjere bio.

BABIN VIR.

MARTIN ROBOTIĆ

(Po narod. pripovijedanju).

Svuda vlada gusta tama
Vani nikog sad već nema,
No u kuli Arslan-age
Nekakva se četa sprema.

Kud će aga, kamo li će
Sa tom četom sada poći,
Kuda silnik opet ide
Sada tek po kasnoj noći?

Il' će harat čije dvore,
Ili mučit bijednu raju
Sirotani valjda tužni
Da mu harač opet daju?

Ne će aga ništa slična,
Sa četom on stupa muče
Na kraj gradu već u polje
Do malene neke kuće.

Tu unutra aga stupi
Vjerni momci za njim slijede
U kućicu sirotinjsku
S malo hljeba, više bijede.

Saru s lijepom kćeri Zorom
Nađoše tu u komori
Pokraj male peći sjede,
Gdje plamečak mirno gori.

Je l' se aga prevario,
Kad ovamo on baš dođe,
Što bi imo sad tražiti
Kod sirota ovih ovdje?

Nije Arslan-aga, nije
Mogao se prevariti,
Jer baš ovdje ima Ture
Mnogih stvari obaviti.

Od svih naime gradskih djeva
Aginoj po ljutoj želji
Na konak mu mora doći
Jedna u dvor u nedelji.

Te sad došo red na Zorku,
Ali ona tam' ne pođe
Zato evo sada age
Po ovakoj noći dođe.

»Dobra večer!« grmi aga,
»Gorka će vam, mislim, biti,
Ti zar dakle nisi htjela
Moju želju ispuniti.«

Zamukoše obje žene
Ni jedna se ne pomiče,
»Deder, momci, vodite je,
Što stojite«, aga viče.

Momci hrupe, ali majka
Ne da kćerku da joj vode,
Razljutiv se aga skoči
U grudi joj mač zabode.

Iz grudiju mrtve Sare
Mlaz po zemlji krvi rigne,
A pram Zori okrenuv se
Četi aga samo migne.

Pograbljenu momci djevu
Tad u mrklu noć povedu
I bijahu već zamalo
Age kuli na dogledu.

Kad na jednom ko iz kabla
Iz oblaka pljusak stade;
Svatko sebe zamotava,
Sužnja pazit nema kade.

U oluji ovoj noćnoj
Nadje korist Zora tada
Pa aginoj četi krišom
Kući bjegne iznenada.

Još bi majku da pokopa
Ove noći prije zore,
A kad ta je briga mine,
Tad će pobjeć' kud u gore.

No u kuli spazi aga,
Da u četi Zore nije,
I već natrag bijesan hrli,
Da je nađe i ubije.

Spazivši je u dvorištu
Iznad groba majke svoje
Viknu: »Zemlja nek vas ima
Zagrljene obadvoje.«

Zavitlani mač po zraku
U grudima bit će smjesta,
Al' najednom propadoše:
Zore, majke, age nesta.

Iz groba se izvor javi
Kuću i vrt sve prelije,
Jezero se već talasa,
Ko da drugo bilo nije.

Od tog doba osta tako
Na Babinu viru krikne,
I nad vodom mač zasine.
Al' još i sad noćnom dobom,

Kažu ljudi za mladine
Samo vrbe tiho šušte,
Tu života nema više
Kad ih noćni lahor njiše.

ČOBANIN MILE

DRAGUTIN NEMET

Dan poslije Ilinja osvanuo je bez sunca. Kuća je bila u neredu, kako su je dan prije ostavili veseli gosti.

Ja nijesam mogao podnositi taj kaos i izišao sam iz kuće, dok se sve to ne uredi.

Došavši na kraj sela uputim se prema šumici, koja je bila obasuta sivom jutarnjom maglom. Idući stazom uz zidanu cestu gledao sam pod noge, da ne stanem na ono mnogo, sa ceste rasuto kamenje. Prekoračivao sam ga ili sam ga nogom šorao u šanac. Nijesam se ni obazirao na one iznad šume nagomilane sive oblake, niti na one druge nad »Vučicom«, kako se šire i zasićuju cijeli kraj nečim tmurnim i dosadnim.

Onamo u polju podaleko od mene zacilikalo zvonce. Na strništu rasulo se krdo ovaca i bjelasalo se u olovnoj pozadini. Cilik zvonca ovna prethodnika zabrenčao bi sad jače sad slabije. Po strani stajao je starac čobanin naslonjen na svoju čobansku kuku, a pas pomagač ležao mu budan uz noge.

Pođem prema starcu, da utučem malo vremena. On se ne makne i na moj pozdrav slabo kimne glavom dodirnuvši se tek jednim prstom klopava šešira.

— Što si i ti kiseo kao i ovo vrijeme? upitam ga. Ha; ni sam ne znam, eto . . . to vrijeme, a i godine su krive.

Koliko ti je?

Sedamdeset i treća . . . a proživio sam dosta toga, pa nije ni čudo.

Vilovô si zamlada, je li?

Ne mogu se baš tim pofâliti.

Što zar ti ututanj otišle godine?

Skoro ututanj! uzdahne on . . .

Po izgledu bio si kršan . . .

Bio sam . . . al' u što mi sve to . . . reče i izvadi mjehur s duhanom . . . utrošio sam snagu, ne u radu ni u kolu, već u gori — bez kuće i kućišta; bez meka krila djevojačkog u gori hajdukujući kô i druga moja nesretna braća. Od svoje osamnaeste godine prebijao sam se po gori sakrivajući se pred turskom silom i čuvajući svoju rusu glavu . . . da je skupo dadem u zamjenu . . .

Od Turčina si je čuvo . . .

Da od Turčina gospodine, koji nije znao za boga ni za dušu, koji nas je na vjeru ubijao, koji je raji jataganom i kuburom krojio pravdu.

A ti njemu istom mjerom plaćo.

Istom, ako ne i ljućom . . . al' kakova korist, kad izgubih sve svoje . . . i braću i majku i ognjište.

A gdje si ih bolan izgubio?

U Bosni, gospodine, nanosila se slave i poštenja.

Ti si dakle bosanac? . . .

Da, bosanac . . .

Pa kazuj mi, rad šta si uskočio u hajduke? . . .

Radi brata, koga ubiše Turci . . .

A zašto ga ubiše?

Drž Garo! . . . kreni ih ovamo! . . . napucka on najednom pseto, da odbije ovce od kukuruza . . . mjesto da mi odgovori.

Pseto skoči i potrči k ovcama . . .

Ne daj tamo!

Garo zalaja i krene ovce od kukuruza, one u stisci odbježaše lijevo, da im Garo ne pogrize noge . . .

Dosta . . . Garo . . .

Krasno pseto . . . reknem . . . kad sam vidio, kolikom vještinom obavi zapovijed . . .

Čobanu je pseto i desna i lijeva ruka, rekne on gledajući Garova, koji mu opet legne uz noge . . .

Da mi nema njega . . . nastavi starac . . . ne bih mogao u ovim svojim godinama čuvati ovce.

Vjerujem Ti!

On je čuvar, ja tek zapovjednik . . .

Vidio sam . . .

Već me služi dvanaest godina . . . a dobar je . . . i jako poslušan . . .

Ja sam gledao pseto . . . i bio sam mu skoro zahvalan za ono, što čini starcu . . .

Najednom zasvira nakraj sela s početka sitno i otegnuto, a onda prekidno . . . kratko . . .

Vršaći stroj . . . reknem . . .

Da vidio sam, kad su ga prevlačili . . . a velik je. i nov je . . .

Da kupljen je tek ovoga ljeta . . .

A kod nas tamo prêko toga nema . . . bar dok sam ja tamo bio . . . Naši nijesu »mašinu« poznavali . . . mlatili su i konjima vršili . . . Mučno je to bilo . . . pa opet sve Turčin uzimao . . .

Teško Vam je bilo, je li?

I to teško još bi se podnijelo, da nije bilo težeg zuluma rekne starac.

A taj niste mogli podnijeti?

Ne! — odreže kratko.

A koji je tebe otjerao u goru? . . .

Zuj vršaćeg stroja odjekivao je na mahove sve jače i jače dižući se postepeno u više tonove, da se časom umiri i prijeđe u krupnije i tiše.

Starac se nakašlje i stane pripovijedati.

II.

Bilo nas je uz majku tri brata . . . Oca nijesam zapamtio . . . Ja sam bio najstariji, a majka i mlađa mi braća stisla se uza me. Bio sam im hranitelj i branitelj . . . a oni moji čuvari . . . Kada se naljutim na tursku pravdu, tišali me . . . umirivali . . . Ja sam popuštao poradi njih . . .

Jednoga dana nijesu me mogli umiriti . . . Prevršila se mjera.

Turci dođoše po harač . . . to jest dođoše ,da izvide, imamo li što sakriveno, jer im nije bilo dosta, što dadosmo . . Ja nijesam bio kod kuće . . . Otišao sam s najmlađim Ilijom po sijeno, a Petar s majkom ostao kod kuće.

Turci izvidili — tako mi pripovijedala majka . . . i našli nešto vune . . . i htjedoše da i to odnesu . . . Petar se uskosio pa ne da . . . Odnijeli ste, veli, šta vam pripada, a ovo je naše . . . Došlo do kavge . . . a Turčin se maši za pojas i jataganom raspori brata.

Stade jauk majke . . .

Uto dopade ja s Ilijom u avliju. — Jauk majčin ne dade mi, da ispregnem krave . . . nego se natisnem u kuću . . .

Avaj sine . . . dočeka me majka . . . pogibe nam Pero od Turaka . . .

Ja zadrhćem u majčinu zagrljaju . . .

Gdje su Turci? upitam je suho . . .

U kući su . . . sjeli da ručaju . . .

Koliki su? . . .

Trojica su . . . ne vidla ih majka . . .

I ne će ih, tako mi Petrove krvi . . . reknem i poletim u vajat, pa dohvatim pušku sindžirliju, napnem oba kokota i poletim tamo, gdje su Turci ručali, otvorim širom vrata i odmah iz jedne cijevi saspem olovo u prvoga, a iz druge oborim drugoga Turčina . . . Treći mi umače . . . Majka zakuka, a ja je gledah bezumo i ludo . . .

Ona ciči kô ljuta godina: Pleme će nam, sine, istrijebiti . . .

Ne će majko . . . tako mi tvog mlijeka . . . trijebit ću ih ko šugave ovce . . . samo daj mi poputbinu, majko . . . u goru ću, da osvetim brata . . .

Ja još u riječi, al dotrča Mane iz donjeg kraja sela . . .

Što je Mane?

Bježi, Mile . . . Turci uzbjesnili, pa će ljuti udarit' na Tebe . . .

Bježi, sine, bježi . . . navalila majka, da i Tebe ne gledam nijemoga . . .

Ja poletim u vajat po oružje . . . uzmem pušku sindžirliju, a dvije male zataknem za pojas i jatagan skinem sa eksera, a s police zaire, što nađoh . . .

Zbogom, nano!

Zbogom, sine . . . ranče moj mileni . . . slabo te se nagledala majka . . .

Zbogom, Iljo . . .

Zbogom, bajo . . .

Još jednom se ogledam po svome . . . i odbih se u goru . . .

Starac uzdahne i rastužen s prošlih uspomena, prestane pripovijedati . . .

Mene je zanijelo njegovo pričanje u eru onoga crnoga odsjeka povijesti naših ljudi, naše braće, koji pod jarmom teškog robovanja zaostadoše za drugim prosvijetljenim narodima . . . I bude mi teško . . .

Zašto je baš moj rod zatekla ta nemila sudbina, da u obrani svoga doma, svojih milih i svoje glave zahiri, podivlja . . .

Da, odbjegoh — progovori starac, otresavši se krvnih uspomena — postadoh hajdukom . . . da u

društvu sa zvjerinjem planinskim proživljujem dane slobodarstva . . . da odande s visova kršnih sudim pravo zatorniku svome.

Ja sam se široko zagledao u starca.

Ho, ćako . . . vikne starac na osamarenog magarca i pođe k njemu . . . kuda tamo? . . . Ostavljaš ovce . . . ti lopove . . . je li?

Magarac podigne glavu i gledao ga nekako s nerazumijevanjem... dok ga nije čoban batinom odagnao među ovce . . .

III.

Pa kako dokrajči s tim hajdukovanjem? upitam starca, kada se vratio . . .

Dosadilo mi . . . makar sam uživao . . . kad je trebalo kojega silnika kazniti ili koga od svoga osvetiti . . .

A bilo toga dosta?

Bilo je . . . a naši nam neumorno . . . prokazivali takove . . . Mi ih osvećivasmo . . . valjalo je Turčina zastrašiti . . .

A je li išlo? . . .

Bilo ih je, koji su nas se bojali, ali i takovih, koji uza sve opomene i prijetnje mučili naše još bjesomučnije . . . upravo zvjerski.

Takov je bio i Ibrahim paša . . . al' ga i dotukosmo ko nijednog njegovoga . . .

Daj pričaj, kako s njim savršiste?

Dočusmo za njega od odbjeglice Marka Šujića. Bio taj paša jedan od najvećih zulumčara, koji je nemilice utjerivao harač u svom pašaluku . . . Bijednoj raji otimao je sve, do čega je došao i nakrcao svoje dvore blagom svakojakim . . . Imô punu riznicu zlata, ambari se svijali od hrane . . . Al to sve ne bijaše dosta škrtome paši . . . gulio je raju i nadalje, da je jadna stenjala pod pašom . . .

Kad je jednom dodijalo sirotinji, pobuni se protiv haračlija. Tada paša dade povješati najuglednije kaure . . . i odnijeti, što se nosit dalo. — To dočujemo — i odlučimo udariti na pašu . . .

Provalismo brda i doline putujući po noći, tako dođosmo do njegova pašaluka i tu se našima prokazasmo. Oni nas lijepo opremiše . . . Obukosmo se u turske haljine . . . čalmom obavismo glave pa sjednemo na konje . . . i krenemo u dvore pašine, gdje nas primi kao goste . . .

Kad uđosmo u dvor i počastismo se, bila nam je prva briga, da doznamo, koliko je družine u dvoru. . . .

Na našu sreću nije ih bilo odviše, pa mogosmo, dok jedni zabavljahu pašu — jednog po jednog pozvavši tobože u pašino ime k njemu — svezati i baciti u osamljeni zatvor, gdje čamiše naša braća . . :

Kad očistismo dvore — što je brzo išlo, tad zaključasmo vrata, postavismo stražu,i pođemo opet paši u odaje . . .

Na znak, da je sve točno obavljeno, upita najednom naš vođa pašu za raju, za harač i njegovo blago. — Zametne se kavga, a naš se harambaša Rajko očituje paši.

A što kaniš, ti pseto đaursko, upita ga paša.

Čekaj, pašo . . . kazat ću ti . . . sjedi mirno, da besjedimo . . .

Kazuj, koliku otkupninu tražiš? . . .

Ha ha, pašo . . . ti si baš domišljat . . . al' de sjedi pa da ti, kazujem.

Kazuj, robe . . . reče paša i sjedne . . .

Rajku se čelo zamračilo, al ne rekne ništa na uvredu . . .

Ti si se silnog blaga nakrcao . . . što je raja mukom zaradila . . . To ćeš blago nama izručiti .

Nikad, nikad! —

I hatove one plemenite odvest ćemo ko da nijesu tvoji . . .

Ha lopovi, đaurski skotovi . . .

Daj mu priši jednu po gubici — vikne Rajko najbližemu bratu, . . . da pripazi, što pogan govori. —

Pade pljuska i omami pašu . . . a iz lica poteknе mu krvca . . .

A sad kazuj, gdje su ti dukati. —

Reko sam ti, da ih nemam, vraže . . .

Deder Mile, zapovjedi Rajko, odveži mu taj pogani jezik.

Ja priskočim, udarim pašu na muke i tek sada oda nam paša, gdje je sakriveno blago, i povede nas u riznicu. Tu vam je bilo nebrojeno blago . . . Na podu su razbacane škrinje; a u njima sve, što pamet smisli: i dukata malih i velikih i đerdana od bisera sitnog i oružja zlatom okovana i kamenjem dragim optočena. — Tu vam je bilo nakita iz Stambula i Damaska grada, svile i kadife i ćilima dragocjenih. — Sve to skupio škrti Ibrahime i krcao dugi niz godina . . .

Sve to blago pokupismo i snosismo na hrpu, da ga ponesemo sa sobom. —

A sad, pašo, pođi do tamnice . . . zapovjedi Rajko . . . reći ćeš nam one haračlije, koji vijerno harač su kupili . . . kad se raja jadna pobunila.

Paša šutke pođe do tamnice . . .

Kad su bili sužnji izvedeni, on pokaza one haračlije, rad kojih se raja pobunila i rad kojih pogiboše vođe . . .

Te sve dade Rajko objesiti, sve pred pašom, njinim gospodarom — a ostale opet utamniči.

Kad snesosmo i ostalo blago i izvedosmo konje, dođe red na pašu.

Kada na to danas pomislim, reče starac, nekako se i zgražam nad onim, što smo učinili, a opet mi je i milo, da smo svoje oslobodili toga din-dušmanina . . . Za to djelo prostit će nam Onaj gore, jer smo možda stotini nemoćnika očuvali život . . . koje bi onaj tiran još uništio . . .

Ti dakle ne osjećaš ni malo grižnju savjesti — upitam ga . . .

Ne! . . . Naprotiv sam umiren, zadovoljan, što sam ono učinio . . . a to je i naravno . . . Siledžiji, koji stotinama drugih ojađuje život, nije mjesta med ljudima . . .

IV.

Ovce se razdvojiše u dvije rpe . . . pognule glave i preživaju . . . Starac sjedne na zemlju . . .

Miruju, reče. To je vrijeme moga odmora. . . mogu i prileći, ako mi se hoće . . .

Možda bi i danas htio, a ja tome smetam,— Ah! Ne, danas mi se ne spava . . . uzbudile me uspomene onih mučnih dana . . .

Misliš li često na one dane?

Rijetko kada. Ta davno je to bilo . . . ali pokadšto se ipak desi, a to onda, kad vidim nepravdu . . . namah se sjetim Turčina . . . i želio bih, da mogu suditi kô onda . . .

Ne ide to.

Ne ide, znam, — rekne namještajući se na zemlji. I ja se spustim do njega . . .

Hoćete li, da vam prostrem kaput . . .

Ne treba . . . ja ću i ovako . . .

Pa dobro . . . tek sam mislio . . . bilo bi mekše . . .

A sad mi reci, kako se raskrsti s onim životom? . . .

Da, vidiš . . . to ste me već pitali . . . a ja se zapripovijedah . . . Bilo je pod silu; moji svi izgiboše . . . a samo ja ostade . . .

Što, svi izgiboše?

Da u Sarajevu.

A kako,? zašto? —

Rajko imao brata Milenka, poče stari, koji nekako pade u šake sarajevskom paši.

To dočuo Rajko i spremi se, da oslobodi brata. Slao je poruke i prijetnje paši; ali to sve nije koristilo . . . Paša se ne umekša, . . . već i gore stade mučiti Milenka.

Tada Rajko odluči, da ga oslobodi. . . Udarit će na pašu usred Sarajeva . . . Al uto dočujemo, da je Milenko podlegao ranama . . . Rajko rikne kao ranjen zvijer i odluči uništiti pašu . . .

Usred bijela dana nađosmo se na čaršiji, kamo paša često prolazio u džamiju na klanjanje.

Čekali smo . . .

Paša se pokaže . . . Stupao je gordo kroz čaršiju i kad dođe spram naših pendžera, uze ga Rajko na nišan i kroz pendžer obori pašu . . .

Nasta graja u čaršiji. — Nama ne preosta drugo, nego da se uklonimo svjetini, te pođemo na protivnu stranu. — Ali nas spazi jedno Ture i povika, što ga grlo nosilo. Ovamo te, ovud pobjegoše . . . Sad svjetina poteče za nama. Mi bježeći obarasmo mnoge; al i naši ginuše od reda . . . Dok smo tako bijući se pregazili Sarajevo, izgiboše svi, samo se ja spasih i utekoh Turcima . . .

Nije mi se dalo tražiti drugu četu, već smislim, da ostavim tu, valjda, prokletu zemlju, gdje vrazi zaigraše kolo . . . Prohtjelo mi se mirna života . . .

Jedne noći prebaci me skeledžija preko Save, i ja osvanem u Srijemu . . . Iza potucanja od nekoliko dana nađem zaklonište u jednom fruškogorskom manastiru, . . . a poslije i službu . . . Bio sam čuvar lova . .

Pa lijepo si se namjestio. —

Al i to ne bilo za dugo . . .

Kako to?

Jer i arhimandrit bijaše Turčin, gori no Turčin . . .

Ja sam očekivao, da će početi pričati o arhimandridu — Turčinu — al on ušuti. — Gledao je ovce. . .

Vruće je! progovori, i digne se stenjući, otjerat ću ovce u tor . . . ne će da pasu . . . volim dulje u noć, već ovako na ovoj pripeci . . .

I ja se dignem.

Obiđi ih Garo — rekne starac psetu — u tor ćemo . . . kreni! . . .

Pas potrča, zaobiđe ovce i stane lajati. Ovce poslušne nagnale prema putu . . .

Tako, tako . . . jošte i ćaku . . . daj ljenivca, makni i njega . . .

Pas zalaja pred magarcem i poskakujući stade ga ujedati za gubicu . . . Magarcu bilo nepovoljno i omahivao samo glavom.

Makni, makni — vikne Mile . . .

Pas se jače zaskoči i ugrize magarca . . . Ovaj naglo digne glavu i htjede nogom očepiti Garu; ali ovaj vješt izmakne . . . Magarac potrča za njim, da ga dohvati, a pas izmiče, dok ga nije domamio na put među ovce . . .

Naprijed, ljenivče, mane čobanin batinom na magarca . . . Kreni, Garo . . . povika za tim psetu . . Ovaj zalaja. . . a stado se stade micati preživajući prema toru . . .

Eto vidite, tako ja već trideset godina. U društvu s ovcama, Garom i ćakom proživljujem svoje dane; a vjerujte mi . . . zadovoljan sam . . . Otkako sam se odijelio od svijeta, postao sam nekako pitomiji, blaži . . . Tamo med njima, med vucima . . . postaje čovjek naprasit, svadljiv . . .Turci su ono, pa bi čovjek i stradati mogao . . . Al hvala Bogu, da se arhimandrit umekšao . . . da nije popustio, popeli bi me na vješala . . .

Zašto?

Jer bi ga ubio? . . .

Toliko ti je skrivio?

Bio je Turčin . . . i morao sam se ukloniti i unajmiti kod današnjega gazde, da mu čuvam ovce.

Ja ga nijesam dospio pitati, što mu je to arhimandrit nažao učinio, jer smo bili zašli na zidanu cestu, kojom se vozio moj znanac.

Što ti tu? upita me . . . i ustavi konje . . .

Da . . . bio sam kod ovaca . . .

Hoćeš li u kola . . .

Hoću . . .

Onda skači . . .

Mile, zbogom . . . okrenem se čobaninu — hoćeš li skoro u selo? . . .

Hoću večeras . . .

Dođi, platit ću ti rakiju, pa ćeš mi nastaviti o arhimandridu . . .

Dobro . . .

Kola krenuše, a oblak prašine prekrije ovce i čobanina . . .

NOTTURNO

FILIP ROSET

Gle! Gle!
Kaj pa to je?
Kraj steze se hiža naherila,
Prevzetno je krovek naherila.

Vu sobi je lampa gorela,
A vani je bila kmica,
Pa kad sem čez oblok naluknul se
Videl sem vesela lica.

Čuj! Čuj!
Kaj pak je tuj?

Harmonika lepo je igrala,
Najtopleše glase je zbirala.

Nutri su ljudi popevali,
Po stolu razlejali vino;
Ščuric* vu travi sprovađal ih
Naštimal je pesmicu fino.

— — — — — — — —

Na nebu zvezde se smjelale,
Srčece moje su grejale.

* cvrčak.

TARTARIN TARASKONAC

A. DAUDET. Prevodi dr. DRAGO ĆEPULIĆ.

(Nastavak).

VI.

DVA TARTARINA.

Uz ovu biesnu potragu za avantirama, potrebu za jakim uzbuđenjima, mahnitost za putovanjima, za trkom i hitanjem uzduž čitavog svijeta, kako je do bijesa bilo moguće, da Tartarin Taraskonac nije nikada ostavio Taraskon?

Činjenica je, da sve do svoje 45. godine neustrašivi Taraskonac nije ni jedamput noćio izvan svog grada. Nije pače bio ni na onom glasovitom putovanju u Marseille, na koje ide svaki dobar provencalac, kad postane punoljetan. U najboljem slučaju poznavao je Beaucaire, a Beaucaire nije daleko od Taraskona, jer treba samo preći preko mosta, i evo Beaucaira. Ali na nevolju taj je vražji most bio tako često odnešen od vjetra, on je tako dugačak, tako slab, a Rona je na tom mjestu tako široka... te vi pojmite, da Tartarin Taraskonac voljaše čvrsto tlo.

Valja doista priznati, u našem su junaku bile dvije različite naravi. »Ja osjećam u sebi dva čovjeka«, rekao je ne znam koji crkveni Otac. Rekao bi to bio ispravno o Tartarinu, koji je u sebi nosio dušu don Quichotteovu, isti viteški polet, isti herojski ideal, isto ludovanje za romanesknim i grandioznim. Ali on nažalost nije imao tijela slavnoga hidalga, onog koštunjavog i mršavog tijela, one sjene tijela, na koju tvarni život nije mogao da utječe, koja je bila kadra da probdije 20 noći, da ne skine oklopa i da bude 48 sati na životu o šaci riže... Tijelo Tartarinovo bijaše naprotiv vrlo tijelo, vrlo debelo, vrlo teško, vrlo sjetilno, vrlo meko, vrlo razmaženo, puno buržujskih hlepnja i kućnih potreba, tijelo trbušasto i kratko na nogama besmrtnog Sancha Panse.

Don Quichotte i Sancho Panca u istoj osobi! Možete misliti, kako su to dvoje zlo živjeli zajedno! Kakovih je tu borba, kakovih razdora moralo biti!... Kakav li bi lijepi dijalog tu mogao da napiše Lucijan ili Saint-Evremond! Dialog između dva Tartarina, Tartarina — Quichottea i Tartarina — Sanche! Tartarin Quichote zanoseći se pričama Gustava Aimarda uzvikuje: Putujem!

Tartarin-Sancha misleći samo na svoj reumatizam veli: Ostajem.

T a r t a r i n - Q u i c h o t t e, u naponu zanosa: Odjeni se slavom, Tartarine!

T a r t a r i n - S a n c h o, mirno: Tartarine odjeni se flanelom.

T a r t a r i n - Q u i c h o t t e, u sve većem zanosu: O divne puške! o mačevi, o indijanska obućo!

T a r t a r i n - S a n c h o, sve mirniji i mirniji: O, dobri pleteni prsluci! o dobri topli nakoljenci! o vrijedne kape s ušima!

T a r t a r i n - Q u i c h o t t e, izvan sebe: Sjekiru, amo sjekiru!

T a r t a r i n - S a n c h o, zvoneći sluškinji: Jeannette, donesi mi moju čokoladu!

I na to se pojavljuje Jeanette s izvrsnom čokoladom, toplom, blistavom, mirišljivom, i sa sočnim mesom pečenim na žeravici s anisom, i Tartarina Sanchu to nasmije, te se uguši krik Tartarina-Quichotta.

I eto tako je bilo moguće, da se Tartarin Taraskonac nikad nije makao iz Taraskona.

VII.

EVROPEJCI U ŠANGHAJU..

Velika trgovina.

T a t a r i.

T a n i j e l i m o ž d a T a r t a r i n T a r a s k o n a c s a m o j e d a n p r o s t i l a ž a c?

Fata morgana.

Jednom međutim gotovo da se Tartarin nije zaputio na put, na daleki put.

Tri brata Garcio-Camus, Taraskonci, nastanjeni u Šanghaju, bijahu mu ponudili upravu nad jednom od njihovih tamošnjih trgovina. A to je bogme bio život, kakav je njemu trebao. Veliki poslovi, čitav narod pomoćnika, kojim je valjalo ravnati, veze s Rusijom, Perzijom, s azijskom Turskom, ukratko velika trgovina.

U Tartarinovim ustima ova riječ velika trgovina izgledala je tako velika!...

Kuća Garcio-Camus imala je još i tu prednost, što su joj katkada dolazili u pohode Tatari. Tada bi se brzo zatvorila vrata. Svi bi pomoćnici pograbili oružje, istakla bi se konzularna zastava i pum! pum! pucaj kroz prozore na Tatare.

S kakvim je oduševljenjem Tartarin-Quichotte pozdravio ovu ponudu, ne treba da vam istom kažem. Na nevolju, Tartarin-Sancho bijaše gluh na to uho, i budući da je on bio jači od čitave stvari, nije bilo napokon ništa. U gradu se o njoj mnogo govorilo. Hoće li Tartarin otputovati ili ne? Kladimo se, da hoće; kladimo se, da ne će. To bijaše događaj... Napokon Tartarin nije otputovao, ali stvar ipak pridonese mnogo njegovoj časti. Gotovo da je pošao u Šanghaj, ili bio je u Šanghaju, za Taraskonce je to bilo jedno. Govoreći neprestano o putu Tartarinovu napokon su bili uvjereni, da se on doista s puta vratio, te ga sva ta gospoda uveče u cercleu ispitivala o životu u Šanghaju, o običajima, klimi, opiumu i onđašnjoj velikoj trgovini.

Tartarin, u sve vrlo dobro upućen, rado je pružao pojedinosti, koje se od njega tražile, i na koncu konca ovaj vrijedni čovjek nije više sam bio siguran, da nije bio u Šanghaju, tako te pričajući po stoti put o dolasku Tatara on je došao do toga, da reče sasma naravno: »Tada ja naoružah svoje pomoćnike, istakoh konzulsku zastavu, i pum! pum! pucaj kroz prozor na Tatare!« Slušajući to sav cercle strepi.

— E, pa onda je vaš Tartarin bio strašan lažac!

— Ne! i tisuću puta ne! Tatarin nije bio lažac...

— Pa opet, on je morao da znade, da nije bio u Šanghaju!

— E, dabome, da je on to znao. Samo...

Samo, pazite sada dobro, što ću da kažem. Vrijeme je, da se jednom zauvijek razumijemo obzirom na reputaciju lažljivaca, koju imadu Južnjaci da zahvale Sjevernjacima. Nema dakle lažljivaca na Jugu, ni u Marseilleu, ni u Nimesu, ni u Tuluzi, ni u Taraskonu. Južnjak ne laže, on se vara. On ne govori uvijek istinu, ali on drži, da je govori.... Njegova laž nije laž, to je neka fata morgana...

Da, zračna opsjena!... I da me dobro shvatite, otiđite na Jug i vidjet ćete. Vidjet ćete tu vrašku zemlju, gdje sunce sve preobražava i sve većim čini nego što je u naravi. Vidjet ćete ona mala provencalska brdašca, koja nijesu veća od brežuljka Montmartrea i koja će vam se pričiniti gigantskim, vidjet ćete kvadratnu kuću u Nimesu — mali ukras za policu — koja će vam se učiniti velika kao Naša Gospa Pariška... Vidjet ćete,... da je jedini lažac na Jugu, ako ga ima, sunce... Sve, što ono dirne, to uveličava!... Što bijaše Sparta u dane svog sjaja? Veliko selo... Što bijaše Atena? U najboljem slučaju gradić s potprefekturom... Pa ipak nam se one u historiji čine ogromnim gradovima. Evo, što sunce od njih učini...

Hoćete li se dakle poslije ovoga čuditi, ako je isto ovo sunce, koje sije nad Taraskonom, moglo učiniti od jednog bivšeg kapetana kod vojnog odjevnog odjeljenja kao što je to Bravida, hrabrog komandira Bravidu, od obične repe baobab, i od čovjeka, koji je gotovo otišao u Šanghaj, čovjeka, koji je bio u Šanghaju.

VIII.

Mitaineova menažerija. — Atlaski lav u Taraskonu. — Strahoviti i svečani susret.

A sada pošto smo pokazali, kakav je bio Tartarin Taraskonac u svom privatnom životu, prije nego što ga bijaše slava u čelo poljubila i ovjenčala lovorom vijekova, sada pošto smo ispripovijedali ovaj herojski život u čednim prilikama, njegove radosti, njegove boli, njegove snove, njegove nade, pohitajmo da pričamo o velikim stranama njegove povijesti i o osobitom događaju, koji imađaše da dade zamaha ovoj neobičnoj sudbini.

Bijaše to jedne večeri kod trgovca puškama Costecaldea. Tartarin je Taraskonac baš bio zabavljen time, da pokazuje nekim amaterima, kako se barata puškom na iglu, koja je tada bila svježa novost. Iznenada se otvore vrata, i jedan se lovac na kape sav uprepašten zaleti u dućan kričući: »Lav!... lav!...« Nastade opća preneraženost, strah, gungula, gužva. Tartarin naperi bajunetu, Costecalde otrči da zatvori vrata. Sve okruži lovca, pa ga ispituje, gužva se oko njeg, i evo što se

napokon sazna: menažerija Mitaineova na povratku sa sajma u Beaucaireu bijaše pristala na to, da se zaustavi nekoliko dana u Taraskonu i bijaše se utaborila na trgu pred dvorom s mnoštvom zmija, tuljana, krokodila i jednim veličanstvenim atlaskim lavom.

Lav s Atlasa u Taraskonu! Nikad se od pamtivijeka ovakova stvar vidjela nije. Zato možete misliti, kako se naši lovci na kape ponosito pogledavahu! Kakva li radost sjaše na njihovim muškim licima, i kako se po svim uglovima dućana Costecaldeova šutke srdačni stisci ruku izmjenjivahu! Uzbuđenje bijaše tako nenadano, da nitko ne mogaše riječi da nađe...

Ni Tartarin. Blijed i uzdrhtao, s puškom još u ruci, on premišljavaše stojeći pred tezgom... Atlaski lav ovdje, sasma blizu, na dva koraka! Lav! to jest herojska i divlja životinja par excellence, kralj zvjeradi, divljač njegovih snova, nešto poput prve ličnosti one idealne trupe, koja mu izvođaše tako lijepe drame u njegovoj mašti.

Lav, trista mu gromova!...

I atlaski k tomu!!! To bijaše više no što veliki Tartarin mogaše da podnese...

Najednom mu hrpa krvi udari u lice.

Njegove oči usplamtješe. Grčevitom kretnjom baci pušku na rame, i okrenuvši se k junačkom komandiru Bravidi, bivšem kapetanu kod odjevnog odjeljenja, reče mu gromovnim glasom: »Pođimo, komandiru, da to pogledamo.«

— E, da!... A moja puška!... moja puška, što je odnosite!... — stidljivo će oprezni Costecalde. Ali Tartarin bijaše već zamaknuo za ulicu, a za njim u koraku i ponosni svi lovci na kape.

Kad su došli u menažeriju, bilo je tamo već mnogo svijeta. Tarascon, junačka rasa, ali odveć dugo lišena senzacionalnih prizora, bješe nahrupio na daščaru Mitaineovu i zauzeo je na juriš. Stoga i debela gospođa Mitaine bijaše vrlo zadovoljna... U kabilskom kostimu, ruku golih do lakata, sa željeznim narukvicama na nogama, s korbačem u jednoj ruci, sa živim operušanim piletom u drugoj, ova je slavna dama dočekivala na ulazu u baraku taraskonske goste, i budući da je i ona imala dvostruke mišice, njen je uspjeh bio gotovo isto tako velik kao i njenih pitomaca.

Na dolazak Tartarinov s puškom o ramenu sve protrnu.

Svi ovi vrijedni taraskonci, koji su se šetali mirno pred kavezima, bez oružja, bez nepovjerenja, bez ikakve pače pomisli na pogibao, protrnuše od straha videći, gdje njihov Tartarin dolazi u daščaru oboružan svojom strašnom ratnom spravom. U tren se oka sav prostor pred kavezima isprazni. Djeca vikahu od straha, dame pogledavahu na vrata. Ljekarnik Bézuquet iščeznu rekavši, da ide po pušku...

Malo pomalo međutim držanje Tartarinovo sve ohrabri. Miran, uzdignute glave, neustrašivi je Taraskonac polako obišao cijelu daščaru, prošao i ne zaustavljajući se pred basenom tuljanovim, pogledao s prezirom u očima na dugačku škrinju punu mekinja, u kojoj je boa probavljao svoje sirovo pile, i dođe napokon da se postavi pred kavezom lavovim...

Strašna li i svečana susreta! Lav iz Taraskona i lav s Atlasa licem u lice... S jedne strane Tartarin s napetim potkoljenicama naslonivši obje ruke na pušku; s druge strane lav, divski lav, izvaljen u slami, žmirkajući očima, tupa izgleda, sa svojom ogromnom gubicom, obraslom žutom grivom i naslonjenom na prednjim šapama... Oboje sasvim mirni, motreći jedan drugoga.

Čudnovata stvar! Bilo da ga je puška s iglom rasrdila, bilo da je nanjušio neprijatelja svog roda, lav, koji je dotade gledao Taraskonce izrazom savršenog prezira zijevajući im svima u lice, lav se najednom ražljuti. Najprije on čvrsto dah u se povuče, zagunđa, raširi nokte i ispruži šape, zatim ustane, digne glavu i zatrese grivom, razvali svoje goleme ralje i strašno riknu na Tartarina.

Krik strahote bijaše odgovor. Taraskon kao bez glave poleti na vrata. Svi: žene, djeca, trhonoše, lovci na kape, i sam junački zapovjednik Bravida... Samo Tartarin niti se ne maknu... On je čvrst i odlučan ostao tu pred kavezom, s munjom u očima i s onim strahovitim iskrivljenim oblikom ustiju, što ga je cijeli grad poznavao... Čas iza toga, kad su već lovci na kape bili malo primireni njegovim držanjem i solidnošću prečki na kavezu, približiše se svome gospodaru i čuše ga, gdje mrmlja motreći lava: »To da, to bi bio lov.«

Toga dana Tartarin ništa više ne kaza...

IX.

Čudni učini zračne opsjene.

Toga dana Tartarin ništa više ne kaza; ali zlosretni čovjek time i odviše kaza....

Sjutradan se u gradu govorilo samo o skorom odlasku Tartarinovu u Alžir u lov na lavove. Vi ste, dragi čitači, svjedoci, da vrijedni čovjek nije ni riječi o svem tom kazao; ali vi znate, zračna opsjena... fata morgana.

Ukratko sav je Taraskon govorio samo o ovom odlasku.

Na šetalištu, u cercleu, kod Costecaldeovih ljudi se prepaštena lica susretahu:

— A ovaj, vi znate, šta je novo napokon?

— A ovaj, što?... Tartarin odlazi, napokon?

U Taraskonu sve rečenice počinju sa ovaj i svršavaju se s napokon. No ovog su dana ozvanjali a ovaj i napokon svima tako, te se prozori od njih tresli.

Najvećma je iznenađen bio poradi vijesti, da će ići u Afriku, u cijelom gradu sam Tartarin. Ali promislite, što čini taština! Mjesto da naprosto odgovori, da on uopće ne putuje, da nigda nije ni mislio putovati, ubogi Tartarin — kad su mu prvi put govorili o tom putu — reče pomalo okolišajući: He, he!... možda!... ne velim ne.« Drugi put, kad se već malo više udomaćila u njega ta misao, on odgovori: »Vjerojatno da idem.« A treći put: »Sigurno da idem.«

Napokon uveče u klubu i kod Costecaldeovih zanesen punčom s jajima, odobravanjem i svijetlom, opit uspjehom, što ga je imala u gradu vijest, da putuje, nesrećnik izjavi formalno, da je sit lova na kape i da će se doskora dati na progonstvo na velike lavove s Atlasa...

Nasta odobravanje. Nato novi punč s jajima, rukovanje, grljenje i serenada s bakljama do ponoći pred kućicom baobaba.

Samo Tartarin-Sancho ne bijaše zadovoljan! Ova pomisao na put u Afriku i lov na lavove ispunjala ga jezom unaprijed. I vrativši se u stan, dok je još ozvanjala pod prozorima počasna serenada, on stade da pravi scene Tartarinu-Quichotteu zovući ga ludom, vizionarom, nesmotrenim čovjekom, trostrukom buda-

lom, izlažući mu u pojedinosti sve nesreće, koje ga čekaju na ovom putu, brodolome, reumatizme, vrućice, srdobolje, crnu kugu, elefantijazis* i ostalo.

Uzalud se kleo Tartarin-Sancho, da će se čuvati neopreznosti, da će se dobro pokriti, da će sobom ponijeti sve, što mu treba, Tartarin-Sancho nije htio ništa da razumije. Ubogi čovjek gledaše već, gdje ga lavovi razdiru, kako se potapa u pustinjskom pijesku kao pokojni Kambiz, i drugi Tartarin nije mogao da ga malo umiri drugačije već objašnjujući mu, da ne putuje odmah, da nije nikake sile, i da napokon oni još nijesu otputovali.

Jasno je dabome, da se na ovakav pohod ne polazi, a da se ne poduzmu neke mjere opreza. Treba znati, kamo čovjek ide, do bijesa, i ne otputiti se poput ptice...

Prije svega je Taraskonac htio da pročita pričanja velikih afričkih turista, izvještaje Mungo-Parka, Caikéa, doktora Livingstonea, Henri Duveyriera.

Tu je vidio, da su se ti neustrašivi putnici, prije nego što su obukli svoje sandale za daleke ekskurzije, pripravljali dugo za podnošenje gladi, žeđe, na hitne marševe, na oskudijevanja svake ruke. Tartarin je htio da radi kao što su oni radili, i od onoga se dana hranjaše samo »k u h a n o m v o d o m.« Ono, što se u Taraskonu zove kuhana voda, to su nekoliko kriški kruha zamočenih u toplu vodu sa češnjem bijelog luka, malo majčine dušice i mrvicom lovorike k tomu. Način života bijaše strog, i možete misliti, da je siromašni Sancho pravio kiselo lice.

Uz način hranidbe s kuhanom vodom Tartarin je Taraskonac vezao i druge mudre praktike. Tako da se navikne na duge marševe, on si zada, da svako jutro obiđe grad sedam do osam puta redom, sad ubrzanim sad ritmičkim korakom, s laktovima uprtim o tijelo, i s dva sitna bijela kamečka u ustima na antikni način.

Zatim bi, da se priuči na noćnu svježinu, na maglu, na rosu, silazio svake večeri u svoj vrt i tu bi ostajao sve do 10, 11 sati, sam sa svojom puškom, u zasjedi iza baobaba...

Najposlije, doklegod je menažerija Mitaineova ostala u Taraskonu, lovci na kape, koji su se dulje zadržali kod Costecaldea, mogahu vidjeti u mraku prolazeći trgom Dvorca jednog tajnovitog čovjeka, koji se šetaše uzduž i poprijeko iza daščare.

To bijaše Tartarin Taraskonac, koji se priučavao da u tamnoj noći sluša bez straha lavsku riku.

X.
Pred polazak.

Dok se tako Tartarin trenirao svakovrsnim junačkim sredstvima, sav je Taraskon oči svoje u nj upirao; nitko nije za drugo što mario. Lov na kape je jenjao, romance umuknule. U apoteci Bezuquetovoj klavir je venuo pod zelenom navlakom, a španske muhe sušile se nad njim s trbuhom gore... Tartarinovom ekspedicijom sve je zapelo.

Trebalo je vidjeti uspjeh Taraskončev u salonima. Otimali se o njega, svađali, njega su si posuđivali, krali. Nije bilo veće časti za gospođe već ići u menažeriju Mitaineovu s Tartarinom ispod ruke i dati si protumačiti, pred kavezom lavovim, kako se love ove velike životinje, gdje treba ciljati, na koliko koračaja, događaju li se često nesreće i t. d., i t. d.

Tartarin je davao sva objašnjenja, koja je trebalo. On bješe pročitao Julesa Gérarda te je imao lov na lavove u malom prstu, kao da je sam lovio. Zato je o tim stvarima s velikom rječitošću govorio.

Ali ipak bijaše najljepši Tartarin uveče na dineru kod predsjednika Ladevèzea ili kod junačkog zapovjednika Bravide, nekoć kapetana odjevnog odjeljenja, kad se donijela kava i kad su Tartarina prinukali, pošto svi primakoše stolice, da govori o svojim budućim lovovima....

Tada je junak, upirući se laktom o stol i zabadajući nos u crnu kavu, pričao uzbuđenim glasom o svim opasnostima, koje ga tamo dolje očekuju. Govorio je o dugim zasjedama bez mjesečine, o kužnim barama, o rijekama otrovanim oleandrovim lišćem, o snježnim mećavama, sunčanoj žegi, skorpionima, kišama od skakavaca; govorio je i o običajima u velikih lavova s Atlasa, o tom, kako se bore, o njihovoj nečuvenoj snazi i njihovom divljaštvu za vrijeme parenja...

Zatim bi se, zanesen svojim vlastitim kazivanjem, digao sa stola, skakao bi sred sobe i imitirajući lavsku riku, pucnjavu karabinke, pum, pum! zviždanje eksplozivnog taneta, st, st! rukama bi lomatao, urlao, bacao stolice...

Za stolom sve bijaše blijedo. Ljudi se promatrahu, kimajući glavom, gospođe zatvarahu oči uz sitne krikove straha, starci vitlahu ratoborno svojim dugačkim štapima, a u pokrajnoj sobi dječaci, koji moraju rano na počinak, trgnuti naglo iza sna rikom i pucnjavom zapadoše u silan strah i moljahu svijeću...

Međutim Tartarin ne polažaše na put.

(Nastavit će se).

IZ DJELA „PODOBE IZ SANJ".

IVAN CANKAR

Ove su »Slike iz snova« bile napisane u godinama strahote 1914.—1917. Zato je razumljivo, da gdjekoja riječ nije tako stavljena, kako bi po pravu trebala da bude, i da je gdjekoja zastrta i prevučena. Pa ipak neka ostane sve, kako je bilo; za ogled onih teških dana i za spomen.«

Jesen 1917. Ivan Cankar.

To je ispovijest Cankarova o posljednjem njegovu većem djelu, kojim se uz neka druga naročito novelistička vrsta u red prvaka slovenske književnosti. Ma da tu nije, kako sam kaže, svaka riječ onakova, kako bi on želio, ipak nam je u fragmentima svojega bogatog duha, što nam ga je u ovom ciklusu crtica prikazao, uza sve to otkrit i blizak. Svoje osjećaje i refleksije, čeznje i rezignaciju, pitanja i odgovore nadovezuje u mnogima na prizore ili bar reminiscencije iz strahota prošloga rata pa traži duboke sakrite ljepote iza njih ne gledajući ih očima obična čovjeka, već očima vidioca, prelazeći iz zbilje u viziju (»Djeca i starci«, »Luda Martin«, »Gospodin kapetan« i dr.). A tamo, gdje bez obzira na ratne proživljaje traži odgovora svojim mučnim pitanjima, što se jedno za drugim natiskuje i ne

———

* bolest, od koje koža postane tvrda i hrapava poput slonove.

može da ga još nađe, tamo traži smirenja bolu u još netaknutim dubinama ljudske duše (»Zaključana komorica«, »Pobratimi«, »Vrzdenec«, »Konac« i dr.). A glas bola Cankarova vapi za čovječnošću, pravdom i slobodom, i on nije ni danas još izgubio svojega značenja, on nalazi svoj odjek u našim dušama još i danas i to je veće njegovo značenje, što upravo po »Slikama iz sanja« ne pripada još prošlosti, već nas prati i našavši supatnika u čitaocu smiruje ga.

O životu i radu Ivana Cankara ima opširniji prikaz u »Omladini« god. 1918.-19. iz pera dra. A. Cividinija.

M. G.

KRALJ MATIJAŠ*)

Gledao sam tako jasno, kako sada tebe, druže, gledam...

Vidio sam kralja Matijaša, gdje sjedi na svojem visokom prijestolju od ocjela. Dvorana je bila baš ona, koju znademo: niska, mračna i golema, tako da nije nigdje bilo ni zidova ni kutova; za svakim se redom sivih stubova prostirala druga dvorana u noć i hlad, još veća nego prva. Nigdje nije bilo ni baklje ni svijeće, pa ipak su tihe luči prosijecale mrak, kao da polijeću tihe vještice tik pod svodom.

Bio sam među njima i nisam bio; njihovu sam tešku sapu disao, vidio sam njihova bijela lica i njihovu crvenu krv; pa ipak je, čini mi se, bilo tamo samo moje bestjelesno srce.

Na tom je svojem ocjelnom prijestolju sjedio kralj Matijaš, visok i silan. U licu je bio vanredno blijed, pod širokim su se čeljustima širili valovi snažne crne brade; oči su ležale u dubokim jamama i plamtjele mutnim plamenom, orijaške su pesti, gusto obrasle, počivale na hrastovu stolu, pripravne, da se dignu. Tako je sjedio kralj Matijaš i tako su sjedili i ležali i vojnici njegovi; nijedan da bi se ganuo, ali nijedan nije ni spavao, jer svaka bi ura mogla lako da bude ona, koja je bila objavljena pred tisuću godina.

U mutnu plamenu očiju kralja Matijaša i njegovih vojnika bilo je napeto očekivanje. Kao da se kazalo na uri pomaklo tik do dvanaeste ure i kao da će svaki čas udariti bat o zvono. Sve su pesnice snažne, čvrsto zgrčene, čekale, da se rastvore i pograbe mač.

Zaduva hladan noćni vjetar, kao da su se negdje u daleku mraku otvorila nevidljiva vrata; crni se valovi Matijaševe brade prenu i zašušte; plamen u njegovim očima zaplamsa i bude svjetliji.

U dvorani se pokaže čudan čovjek, tko zna kako i otkuda. Stane iznenada pred hrastov sto kralja Matijaša. Obraz mu je bio sav polit krvlju, da se mogao jedva razabrati; krvlju je i blatom bila pokrita odjeća, rastrgana do cunja; lijevi mu je rukav visio mlohavo i bio je prazan. Tako je stupio među vojnike kralja Matijaša i nije rekao ni besjede, odmah im je bio jednak, stajao među njima tiho i nepomično, desnice zgrčene u pest; i u tamnim mu se očima upalio plamen velikoga očekivanja.

Dođe drugi; taj je hramao o štaci, jer je imao samo jednu nogu; učini jednako kao i prvi. Za njim se odmah pokaže treći; a taj je — za golemo čudo — nosio vlastitu glavu u naručju; glava je bila okrvavljena od razbarušene kose do čeljusti, a živjela je, oči su nezastrte gledale; i netom stupi među drugove, uzdigne glavu i postavi je među ramena.

Ta sam čudesa gledao i nisam se čudio; činilo mi se, da se sve vrši po pravdi, kako se drukčije ne može vršiti.

*) Po slovenskoj narodnoj tradiciji kralj Matijaš, uzor plemenita i pravedna kralja, nije umro, već očekuje u velikoj pećini sa svojim vojnicima čas, da ustane i donese narodu opet pravdu.

Nisam se jednako čudio, ni kad su pridolazile duge povorke sa svih strana; povorke, kako ih ljudsko oko još nije vidjelo. Nije još vidjelo toliko krvi, bola i trpljenja. Tiho su povorke prilazile, iz usta nije bilo ni glasa, a ni koraka nije bilo čuti — tisuća za tisućom nijemih sjena, koje sve imadu živa tjelesa, imadu oči, što gledaju, srca, što kucaju. Povorkama nema konca; noć ih bespestanka valja iz svojega mračnog naručja; i ta je noć, mislim, bila dulja nego godina. Dvorana se širila i razmicala u beskrajnost, da je bilo za sve prostora.

Kralj se Matijaš nije ganuo, a nije ni trenuo plamenim okom, kad je vidio, kako je njegov tabor bio već prostran kao dolina Jozafat o sudnjem danu. Toj strašnoj noći, u njenoj tišini još strašnijoj, nije bilo kraja; punu se godinu oduljila i već se prelila u drugu, prelila i u treću.

Bezbrojne sam legije lica vidio, a razaznao sam ih i prepoznao sve do posljednjega, u blizini i u tamnoj daljini; jer ako su i bila lica okrvavljena, blijeda su se sjala iz mraka, slična velikim bijelim vješticama. Nema ljudskoga obraza, koga ne bi bilo među njima, vojnicima kralja Matijaša. Mladići nježni, golobradi, jedva dorasli drvenu konju; muškarci zagorjela lica, jakih čeljusti i ozbiljnih očiju; zgrbljeni starci s obješenim sivim brcima i gustim obrvama. Bilo je tu i veliko mnoštvo žena, mladih i lijepih, starih i zgrbljenih; a bila su tu zajedno i djeca, koja su upravo prohodala, pače i dojenčad sam vidio u naručju majki.

Sabrali su se bili sa svih strana i krajeva ovoga svijeta; koliko je naroda zemlja rodila, svi su bili tu, čekali su u taboru kralja Matijaša uru objavljenja. Nisam vidio samo bijele obraze, već i rumene, i zagasito smeđe i posve crne. Kako su god bila lica različno po rodu i plemenu, po godinama i liku, nešto ih je ipak združivalo, što sam osjetio u srcu, kad sam ih gledao, ali što se nikako ne da riječju razložiti. Nije bila samo zgrušena, crna krv očit znamen svima njima, vojnicima kralja Matijaša. Bilo je i nešto drugo i nešto više — kao da je svaki od njih nosio na dlanu svoje živo, drhtavo srce. U tom je srcu bio spomen na čemer, iskapljen do posljednje žarke kapi, na nezaslužen, nečuven bol, na bezbožne krivice, na kazan bez grijeha i osude, na sramotu i poniženje, na zgaženu ljubav, na izdanu vjernost, i prevarenu nadu. Ali nad čitavim tim mrkim jezerom čemera — a iz jezera čemera se i rodila — sjala je neugasljivo mirna luč očekivanja, moćne, čiste vjere u onu veliku uru, što bijaše objavljena.

To je eto bio čovjek, bičevan i orobljen, ponižen i osramoćen od krivice. To je bio vojnik kralja Matijaša.

Crni se svod rastvorio, nebesa su zasjala, digao se silni kralj Matijaš —

Ništa nisam više vidio.

Kada je to sve bilo, i gdje? Kada će i gdje će biti?

GOSPODIN KAPETAN.

Mnogo je već vremena, što su i moji snovi i snovi svakoga čovjeka dobili posve nov, upravo zaseban oblik. Nisu više nikako puste tlapnje, teške magle, koje se bez smisla prelijevaju jedna u drugu pa se naposljetku rasplinu u ništa. Nisu to više oni snovi, koje čovjek pred jutro ugleda nazirući ih dremovnim očima pa pola smiješeći se pola ljutit mahne rukom: »Bijes vas odnio, odakle vas i doveo!« — i koje nato i smiješno i jezivo dmagle u bezdan, kao što se i zli duhovi u praskozorje posakriju po šumi. Snovi, što ih sada snivam ja i što ih snivaš ti, to je sjen žive istine; likovi su doduše neobično uvećani, nadasve čudno iznakaženi i tajanstveni, ali istina ipak ostaje, spoznaješ je odmah, i srce ti je turobno.

Bilo je hladno jesenje jutro, magle su se vukle po dolini i plazile oko strmih gorskih rebara, na vršcima se u zrakama rane zore bjelasao prvi snijeg, što je noću zapao. Nebo je bilo jasno; još se sjećalo noćnoga snijega i hladnih jutarnjih zvijezda, ali je već očekivalo sunce.

Gledao sam kroz prozor; to okno nije nigda još bilo oprano, stoga sam gledao kao kroz koprenu, ali sam sve točno razbirao, što se preda mnom zbivalo; pače i glasovi su bili u čistom jutarnjem uzduhu tako jasni, da sam čuo i razumio svaku riječ. Dvorište je bilo pedalj visoko nasuto crnjkastim prahom, koji se bio preko noći pretvorio u masno blato; jednakim su takim prahom bile pokrite i niske strehe baraka i uvelo lišće oraha, koji se samotan ustobočio usred dvorišta; pod tim je orahom držao vojnik na uzdi osedlana konja koji je rzao i podrhtavao od studeni i nemira.

U dugu je ravnu redu stajala kumpanija, spremna da se još te iste ure krene na bojište. Stajali su tamo kao od kamena, nijedno oko nije trenulo; pod bremenom teških uprtnjača nejaka su tjelesa bila lagano pognuta. Nikada prije nisam vidio na samom jednom tijesnom prostoru toliko mlade ljepote. Svi su obrazi bili još veoma mlađahni, gotovo djetinji i svi su bili svježi, kao da su umiveni u zori i rosi; i u očima je bila svijetla rosa, gledale su kao iz dalekih krajeva, iz lijepih sanja; a sve su bile ukočeno uprte u gospodina kapetana, koji je laganim, nebrižnim korakom stupao gore dolje ispred nijema reda.

Kapetan je bio neobično visoka uzrasta, za glavu je bio viši od kumpanije; zaogrnut u prostran crn plašt, ispod kojega se pokazivalo dvoje veoma dugih i tankih nogu; u ruci, koja je i u rukavici bila koščata i kao pandžasta, držao je štap, o koji se hodajući odupirao. U obraz mu nisam zagledao, jer je neprestano okrenut prema redu. Korak za njim stupa mlad zastavnik, koji se gdjekad plaho obazre, kako se možda ozire čovjek, koji bi htio da pobjegne, pa oćuti, da je bez smilovanja zatvoren.

Još je jednom počeo gospodin kapetan s kraja svoju pregledbu. Zastao je pred prvim brojem u redu, pred visokim, vitkim momkom, koji je zurio u nj crnim, nijemim očima. Kapetan je stupio tik preda nj.

»Kako ti je ime?«

Momak je kazao svoje ime i tada mi je sunulo kroz dušu: ta poznajem te, ti lijepo, mlado momče! Ti zamišljeni, što zreš s punim srcem u veliku budućnost! Muž među drugovima, poslušno dijete među mudrim starcima! Živa grana na drvetu; da je odsijeku, ranili bi i samo drvo!

Kapetan je dalje ispitivao:

»Imaš li oca kod kuće?«

»Nemam ga više!«

»A koliko braće i sestara?«

»Nemam ih!«

»Živi li ti bar mati?«

»Majku još imam!«

I svijetlo zasja u nijemim očima.

Tada kapetan digne štap, dotakne se okovanim krajem momkovih prsa i namigne zastavniku, što je za njim stajao. Taj izvadi iza rukava bilježnicu i drhtavom rukom zapiše ime njegovo. A momak problijedi.

Kapetan prođe mimo drugoga i na nj se i ne osvrne; pristupi do trećega i potanko ga omjeri. Taj je bio upravo veseo, razgovorljiv i naočit mladić, poznat pjevač i ljubimac djevojaka. Imao je zdrav, pun obraz, uz male se uši privilo par svijetlo-smeđih pramenova kose, plave su oči glasno pjevale, tamno se crvene usnice zaokružile u prijatnu smiješku.

»Imaš li vjerenicu kod kuće?« upita kapetan.

»Imam, gospodine kapetane!«

Još su glasnije zapjevale plave oči, a u svijetlu se daljinu vinula pjesma.

Kapetan digne štap, zastavnik bilježi. I pjesma u plavim očima ugasne.

Tako je stupao gospodin kapetan lagano dalje uz dug red; pregledavao je, ispitivao i izabirao. Gdješto je izostavio i dva tri, gdjekoga nije ni pogledao, a gdješto ih je zabilježio i po pet šest zaredom. Učini mi se, da navlastice i promišljeno izabira najsnažnije i najljepše.

Došao je do kraja, posljednji je put digao štap, nato se okrenuo. Tada ugledam i njegovo lice, i srce mi zastade. To je lice bilo bez kože i bez mesa, mjesto očiju u lubanji iskopane dvije duboke jame, dugi, šiljati zubi reže nad golom, velikom čeljusti. Kapetanu je bilo ime Smrt.

»Napred . . . stupaj!«

Kumpanija se u trenu okrenula i odmarširala čvrstim koracima dolje u maglu. Pred njom je jahao kapetan; visoko iznad magle vijorio se njegov crni plašt.

RAD HRVATSKIH REFORMATORA U ISTRI.

Dr FR. BUČAR.

Među Hrvate u Istri, koja je u XVI. stoljeću pripadala koje pod mletačku republiku, a koje pod austrijsku vladu, prodre također doskora reformacija. Isprvine je i sama mletačka republika naginjala novom vjerskom pokretu, no s vremenom prione i ona doskora opet starom katoličanstvu, te zavede pače i sama inkviziciju protiv nevjernika. Tako je mletačka inkvizicija djelovala i po Istri, koliko je ona politički pripadala Veneciji. U austrijskom dijelu Istre, u pazinskoj grofiji nijesu također austrijski vojvode

dopuštali novu vjeru, te je svatko, tko se priznavao luteranom, bio izagnan.

Uza sve to se reformacija po Istri i to baš najprije u pazinskom kraju znatno i brzo raširila, te je upravo Pazin postao središtem, iz kojega se reformacija širila po Istri. Spominje se, da je pazinska općina već god. 1549. pristala uz reformaciju. Biskup od Pule Klaudije Sozomeno tražio je od nadvojvode Karla, da dade zatvoriti protestantske propovjednike, koji su dolazili u njegovu dejecezu, a i riječki kapetan Leonardo Athems dobio je dopuštenje, da može zatvarati protestantske propovjednike u Istri i na Krasu. Austrijski su nadvojvode zabranili u zemlju pozivati nove propovjednike, evangelicima oduzimlju službe, te ih predavaju katolicima. Nadalje se zabranjuje čitanje heretičkih knjiga, pokapanje protestanata, te držanje protestantskih škola i crkvi.

Preko Trsta prelazila je reformacija i u zapadnu Istru. U Trstu je bilo već god. 1523. po nalogu nadvojvode Ferdinanda zabranjeno čitati luteranske knjige. Po istočnoj Istri i po otocima širio se protestantizam preko Kranjske. Hrvatsko svećenstvo u Istri, poticano nekim svojim biskupima, osobito braćom Vergerijima, prionulo je u velikom mnoštvu uz reformaciju. Istra je bila pače u tom pogledu zastupana s neko vrlo uglednih ličnosti, od kojih su neki, kano Flacije, došli i na svjetski glas. Hrvatski svećenici, osobito pak glagolaši, tim su radije pristali uz reformaciju, pošto se ona širila njihovim narodnim jezikom hrvatskim i omiljelom glagolicom. Sačuvan nam je njemački prijevod glagolskog pisma od Vincenca Vernkovića iz Tinjana kraj Pazina na Matiju Pomazanića, koji je bio zaposlen kod hrvatske tiskare za izdavanje protestantskih hrvatskih knjiga u Urachu (25. II. 1562.), gdje mu se ovaj zahvaljuje na priposlanoj hrvatskoj glagolskoj Postili. U tom pismu, koje možemo smatrati javnim mnijenjem tadanjeg doba, hvali se uvelike barun I v a n U n g n a d i njegov posao oko hrvatske protestantske tiskare u Urachu u Würtemberškoj, a Stjepana Konzula Istranina i Antuna Dalmatina nazivlje drugim Ćirilom i Metodijem, koji su pravu istinu svetoga pisma iznijeli na svijetlo na našem hrvatskom jeziku: Bog neka udijeli svoju milost svoj toj gospodi i svima, koji su oko toga radili i brinuli se, a mi Hrvati molimo Boga svaki dan svesrdno i ponizno, da isti započeto božansko hrvatsko djelo i koncu privede, a poslije smrti, podijelio im Bože raj nebeski.«

Iz p a r n i c a, koje je mletačka vlada povela protiv pristalica nove vjere u Istri, saznajemo, da se reformacija dotakla svakog grada u Istri. U popisu tih parnica nalazimo citirana skoro sva mjesta: Novigrad, Pula, Labin, Milje, Piran, Plomin, Bale, Tinjan, Fazana, Kopar, Umag, Gorica, Buzet, Trst, Prem, Vodica, Turnijak, Rijeka, Ližnjan, Vrsar, Osor, Frata, Poreč, Oglaj, Motovunj, Trzić, Gradiška i Vranja.

Svi sumnjivi bili su pozvani pred crkveni sud, a protiv njih podignute vjerske parnice. Svi su se morali uz javnu pokoru odreći svih vjerskih novotarija. Tko se nije htio pokajati, morao je ostaviti sve mletačke zemlje i vode, te bijaše javno izopćen iz crkve. Najstariji takav proces je od god. 1542., a posljednji od god. 1775. Ukupno ih imade pobilježenih 161, od kojih se mnogi tiču i optuženih Hrvata, kako bar sudimo po njihovim imenima. Najveći kontingenat spisa dala je obitelj Vergerija, s kojom je u savezu preko 50 procesa. Grad Kopar čini se da je bio sijelo nove nauke, uz koji je i Labin dao neke odlične borce na tom polju. Da spomenemo samo glasovitog teologa Flacija Ilirika iz Labina. Župniku Bonifaciju iz Buzeta poklonjena su dva primjerka glagolskog Katekizma iz hrvatske protestantske tiskare u Urachu. Pošto je čuo puljski biskup, da se u Vodnjanu nalaze heretici, izdao je proglas na talijanskom i hrvatskom jeziku (vulgari sermone) dne 5. II. 1584., koji se proglas imao u crkvi sv. Blaža u nedjelju kod mise svečano pročitati i pribiti na crkvena vrata. U tom proglasu pozivlju se svi oni, koji znadu za kojeg heretika, da dođu za tri dana pred inkvizitorno povjerenstvo pod prijetnjom ekskomunikacije, našto se mnogo svjedoka prijavilo. Osobito se spominje neka obitelj Cinea, koja je pristajala uz novu vjeru, te je bila jako raširena po Istri. Neki Bartol Cinea spominje se na dvoru Franje Barba, vlestelina u Waxensteinu (od Kozljaka). Berto Cinea iz Tinjana bio je već godine 1583. osuđen, jer se već sedam godina sastaje s mnogima, koje poučava u krivoj vjeri prema knjigama od Lutera i Vergerija,

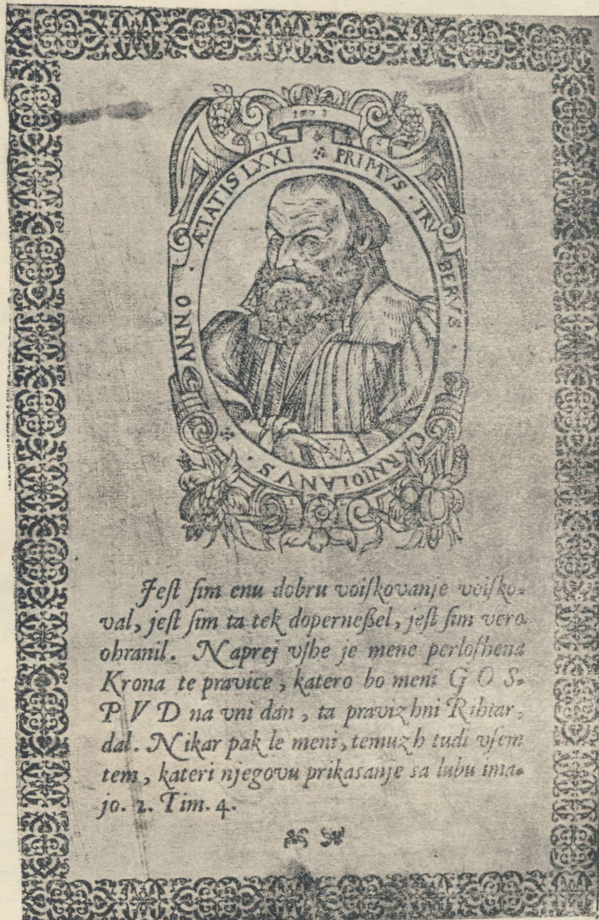

Petar Pavao Vergerije ml.

koje je dobivao iz Njemačke. Isti bude osuđen na vječni zatvor, u kojem imade svakoga petka postiti, jednu čitavu godinu moliti krunicu, ispovjediti se i pričestiti kod pouzdanoga svećenika četiri puta na godinu, a jednu godnu da imade svakog petka moliti na koljenima litanije, te svakog jutra imade izmoliti sedam puta Očenaš i Ždravo Marijo za mrtve. Ova osuda bila je pročitana glasno uz posebnu abjuraciju Cineje u crkvi na jedan svetac, kada je bilo sakupljeno mnogo naroda. Osuđenik je stajao s pokorničkim odijelom i svijećom u ruci, te je morao zamoliti i cijeli sakupljeni narod za oproštenje. Poslije prisege bude Cineji označena kuća u Vodnjanu za stanovanje i doživotni zatvor. Na Cresu propovijedao je u novom duhu provincijal franciskana fra Saldo Lupetino, kojeg su kano heretika u Mlecima g. 1541. zatvorili, a nakon 20-godišnjeg tamnovanja potopili u lagunima. Lupetino je bio rodom iz Labina, te je prvi ustao za novu vjeru u Istri, a uz njega su doskora pristali i njegov nećak Flacije i biskup Vergerije.

T r š ć a n s k i su biskupi također pristajali uz novu vjeru. Tako je biskup Petar Bonomo pristao uz

reformaciju te je i Primoža Trubara god. 1526. namjestio i posvetio za svećenika, te mu je dao i prve upute u novoj vjerskoj struji. Trubar je pače najprije u Trstu propovijedao u novom duhu na slovenskom jeziku. Poslije Bonoma (1546.) bude izabran biskupom pređašnji senjski biskup Franjo Jozefić Rican, koji je također odmah bio poradi krivovjerja optužen i protjeran. Na R i j e c i, koja je u crkvenom pogledu tada spadala biskupiji puljskoj, također se bila raširila reformacija, te je biskup od Pule Klaudije Sozomeno izdao god. 1595. strogu naredbu, da suzbije protestantizam, te je na Rijeci ukinuo hrvatsko bogoslužje, kano pomagalo hrvatskim protestantima.

Primož Trubar.

Mletačka inkvizicija i austrijska vlada iskorijenile su doskora sasvim reformaciju iz Istre, te su i strogo pazili na importovanje hravtskih protestantskih knjiga iz susjedne Kranjske u Hrvatske za Istru, te se često spominje, kako su se ove po Istri vrlo slabo raspačavale.

Uza sve poteškoće bilo je u Istri dosta odličnih muževa, koji su bili pristali uz reformaciju, te su potakli i stvorili posebnu h r v a t s k u p r o t e s t a n t s k u g l a g o l s k u k n j i ž e v n o s t, koja je kasnije znatno uplivala na razvoj hrvatske a napose crkvene književnosti. U tom je pogledu osobito važna ličnost bivši biskup u Kopru i Modrušu P e t a r P a v a o V e r g e r i j e.

Vergerije se rodio u Kopru (1489.), te se najprije dao na pravo. Kad mu je žena umrla, pođe u Rim, te postane svećenik. Papa Klement VII. i car Ferdinand zavolješe ga toliko, da je nekoliko puta bio poslan u Njemačku kano legat, te se sastao i s Luterom, kojeg je htio nagovoriti za koncil u Italiji, a ne za Njemačku, kako je Luter sa svojim pristalicama težio. God. 1536. postade Vergerije za svoje zasluge biskupom u Kopru i ostavi Rim te bude od kurije osumnjičen, da naginje novoj vjeri. Da se opravda od sumnje, napisao je djelo »Adversus apostatas Germaniae«, no kako je zato morao čitati mnoga djela njemačkih reformatora, pridruži se i sam novovjercima. Vergerije predobije za novu nauku tršćanskog biskupa Jozefića i svog brata biskupa u Puli Ivana, koji su sad počeli obraćati narod u Istri na novu vjeru. Vergerije dođe pod crkvenu istragu, a inkvizija ga liši biskupske časti i progna iz Kopra. Nastojao je, da dođe pred koncil u Tridentu, da se opravda, no ne bude pušten, te ostavi sasvim katoličku vjeru i zaputi se u Švicarsku, gdje je napisao više brošura, u kojima je nastojao opravdati svoj postupak. God. 1553. pođe Vergerije u Tübingen na poziv würtemberškog vojvode Krištofa, koji je zaštićivao protestante, te bude kod njega stalno namješten kao vjerski diplomata.

Vergerije se bavio prevođenjem protestantskih knjiga na talijanski jezik, te je i prvi došao na ideju, da se iste knjige prevedu i izdadu h r v a t s k i m jezikom. U to je ime nagovorio vojvodu Kristofa, da je pozvao glasovitog slovenskog reformatora Primoža Trubara, koji je tada kao protestantski pastor živio prognan iz Kranjske u Rothenburgu na Tauberi, te je već godine 1553. izdao dvije protestantske slovenske knjižice u Tübingenu. Po savjetu Vergerijevu podupirao je vojvoda Krištof uređenje slovenske i hrvatske glagolske tiskare u Tübingenu i Urachu, gdje se poslije nastanio Ivan barun Ungnad, koji se osobito brinuo oko hrvatske protestantske tiskare i njihovih saradnika. Vergerije ni Trubar nijesu znali dosta hrvatski, pa su zato trebali hrvatskih saradnika, koje su rekvirirali iz Istre. Vergerije je pomišljao i na to, da se stvori jedan s v e s l a v e n s k i j e z i k za sve južne Slavene. God. 1555. izdao je Vergerije dvije brošurice na latinskom i talijanskom jeziku, koje su prevedene na hrvatski i slovenski. Napis hrvatske brošure glasi: Razgovaranje Megiu Papista i ednim Luteran. Stumaceno po Antone Segnane. Stampan v Padoue miseca setembra po Gracioze Percacine, godischie 1555. Knjižica je napisana istarskočakavskim narječjem i u religiozno polemičnom duhu. Ime pisca i mjesta je apokrifno, brošura je u istinu štampana u Tübingenu, a potiče bez sumnje od Vergerija. Vergerije je htio upravljati slovenskom i hrvatskom tiskarom, te je pošao i na jug, dan nađe saradnike. U Istri je bio do Akvileje, odakle je poslao pozdrav Korneliju Frankopanu kraj Udine u Kaštelu, gdje se napominje i Dujam Frankopan u Castell-Porpetto (1583), koja su obojica naginjala reformaciji. U svoju je domovinu Vergerije vrlo malo dolazio, te se samo napominje, da je desete godine, otkako je ostavio Kopar, poslao svom gradu religioznu poslanicu, da ostavi staru i da prigrli novu vjeru, no bez uspjeha. Vergerije je nastojao, da predobije i Poljake za reformaciju, a zanimao se i za češku braću, no nije uspio. Napisao je i izdao je mnogo toga na talijanskom, latinskom i njemačkom jeziku, a mnoga su mu djela prevedena na njemački, francuski i poljski jezik. Pisao je u duhu nove vjere, te umre god. 1565. u Tübingenu. Trubar mu je dao posljednju utjehu, a pokopan je uz Ivana Ungnada, koji je umro godinu dana prije. Da li je i koliko je sudjelovao M a t i j a G r b i ć (rodom po svoj prilici iz Labina oko 1503.-8.) u hrvatskom književnom pokretu i reformaciji, nije dokazano. On

je doduše imao veza s Primožem Trubarom, würtemberškim vojvodom Krištofom i Vergerijem, no umro je već godine 1559., kada je tek započeta akcija oko izdavanja hrvatskih protestantskih knjiga. Lako je međutim moguće, da je baš Grbić preveo Vergerijevo Razgovaranje, pošto se onda nalazio na sveučilištu u Tübingenu.

Više se u tom pogledu istakao Matija Flacius Illiricus (Vlacić-Franković), glasoviti protestantski teolog. Flacije se rodio dne 3. ožujka 1520. u Labinu od oca Andrije iz stare plemićke obitelji. Prve je nauke svršio u Labinu, a zatim pođe u Veneciju, gdje je učio osobito jezike, a isto tako i glagolicu i ćirilicu. Htio je ići u Bolognu, gdje je bio njegov ujak Baldo Lupetno, no on ga je savjetovao, da ide u Njemačku, gdje će upoznati slobodniju vjeru i crkvu. Na to krene u Augsburg i Basel gdje je učio jezike hebrejski i grčki. God. 1540. pođe u Tübingen Grbiću a g. 1544. njegovom preporukom u Wittemberg Lutheru i Melanthonu, te prione uz reformaciju i postane g. 1545. magistrom filozofije, a druge godine profesorom na sveučilištu u Wittembergu. Oženi se u nazočnosti Luthera, no kako se nije slagao s vjerskim interimom, po kojem se svećenicima do vrhovne rješidbe u crkvenom koncilu dopuštala ženidba i kalež, ako priznadu papinski primat, preseli se u Magdeburg. Tu je započeo borbu protiv

Stjepan Istranin ili Konzul.

crkve, pape i koncila, a njegova se nauka prozove flacijanizmom. God. 1557. bude imenovan u Jeni sveučilištnim profesorom teologije i hebrejskog jezika te crkvenim superiintendentom. Flacije je napisao do 140 spisa, no najvažniji njegov rad bio je leksikon u 13 knjiga »Centuriae Magdeburgienses«, koje je on uređivao i bio glavni saradnik. Flacijevu radnju »De voce et vocabulo fidei«, u kojoj je izašla i poslanica na Vergerija, preveo je Trubar na slovenski i dodao svom katekizmu (1550.), a i hrvatski su reformatori preveli na hrvatski jezik i dodali glagolskom i ćirilskom katekizmu (1561.), no bez Flacijeva imena, jer flacijanizam nije bio trpljen u Würtemberškoj. Saradnici u hrvatskoj protestantskoj tiskari u Urachu tražili su i savjeta u Flacija radi revizije svojih djela, jer nema u Njemačkoj čovjeka, koji bi bolje poznavao sv. Pismo, te bio tako vješt glagolici i ćirilici. Flacije je bio preporučen Ungnadu, te si je već bio nabavio neke dijelove ruske biblije. Flacije se izjavio sporazumnim, da će kod prijevoda sudjelovati, kada više nije mogao ostati u Würtemberškoj. Prijevodi neka mu se pošalju po pouzdanim ljudima, a on će ih rado pregledati, no njegovo se ime ne treba spominjati. God. 1562.—3., nalazio se Flacije u Regensburgu, pošto je poradi svojih nazora morao ostaviti Jenu, a onamo su mu poslali hrvatski reformatori svoje prijevode i

korekture, te je Flacije obećao, da će i sam prevočiti, no nije poznato, koliko je on uistinu kod toga sudjelovao. God. 1566., pođe Flacije u Augsburg, Antwerpen i Strassburg, kamo su ga pozvali pod uvjetom, da prestane polemizovati. Tolikim seljenjem osiromaši vrlo, te nije mogao održavati više svoje porodice i pošalje svog sina u Labin, da proda svoj imutak, koji mu je još tamo preostao. God. 1575. bude i iz Strassburga kano heretik prognan, te krene u Frankfurt, gdje je i umro (1575). Flacije je poglavito tražio crkveni koncil, da dokaže svoje tvrdnje, no do toga nije više došlo. Imao je tri sina, najstariji dr. Matija bio je liječnikom u Rostocku. Šteta, da nije Flacije aktivno radio u hrvatskoj protestantskoj tiskari, jednako kao i Grbić, koji bi kano učeni ljudi sigurno i originalne radove izdali, dok su tamošnji hrvatski saradnici samo Trubarova djela prevodili. Najbolji životopisac Flacijev Nijemac Preger ovako karakteriše njegovu sposobnost. »Mladić, tuđinac i Slaven, koji je došao tek prije nekoliko godina u Wittemberg i bio dotada u podređenom položaju, usudio se da napadne najveće evangeličke autoritete, koje je donekle i pobijedio, stavivši se na čelo velike i moćne stranke flacijanizma.

Grob Aleksandra Velikog. Prije desetak godina išla je jedna grupa evropskih naučenjaka po Aziji, da ispituje starine. I na tome svome putu naiđu na jedan divni grob na morskoj obali u pokrajini Siriji, koji dotle ni jedan naučenjak nije vidio. Ispitujući i kombinirajući o tome, čiji to može biti grob, dođu na misao, nije li to možda grob Aleksandra Velikog, kralja makedonskog.

Ta vijest o tome divnom grobu u Siriji došla je naravno u novine. Nato je jedan naučenjak, koji nije bio s onom komisijim, u listu »Revue d'Egyte« objavio, da to nikako ne može biti, da je grob Aleksandra Velikog, jer je danas skoro sigurno, da je Aleksandar Veliki pokopan u Aleksandriji u Egiptu. Aleksandriju je sam Aleksandar Veliki podigao g. 331. Do njegova groba ne može nitko doći, a još manje ga otvoriti, jer je taj grob u kripti Danijelove mošeje, koja je sazidana baš na onome mjestu, gdje je nekada bila palača starih egipatskih kraljeva Ptolomejavića. Kada bi se moglo ući u tu kriptu i ispitati je, bilo bi vrlo zanimljivo; možda bi se našlo samo mrtvo tijelo Aleksandrovo, a možda i kakav dragocjeni spomenik iz velike biblioteke aleksandrijske, najznamenitije u starome vijeku.

AMATERSTVO.

FILATELIJA

Nove jugoslavenske marke. Izašle su preštampane nove provizorne marke i to na bivše invalidske marke, kojih je preostalo još velika zaliha. Na modroj marci od 25 para preštampana je vrijednost od jednog dinara, a na sivim markama od 15 para preštampane su vrijednosti od osam i trideset dinara. Doskora će izaći i nove vrijednosti preštampane na crvenoj invalidskoj marci. Međutim su ove marke već falzifikovane, jer su pojedinci kupili još prije cijele arke od invalidskih maraka, te su ih sami dali preštampati novim vrijednostima. Dalje su izašle nove porto marke u obliku dosadašnjeg izdanja i to u vrijednosti od 5, 10, 20 i 50 dinara, što je dosta skupo za one sabirače, koji sakupljaju nerabljene marke. Kako se i stara dosadanja zaliha maraka načinjena u Americi primiče kraju, to su naknadno naručene od nekih vrsti još nove zalihe. Ujedno se misli i na to, da se izdadu opet nove marke, te će se raspisati natječaj za novu seriju. U obzir će tu doći novi lik kralja i kraljice te najljepši predjeli cijele Jugoslavije. Dosadanja poštarina je opet povišena za sto po sto, te se tom zgodom pomišlja i na nove vrijednote kod budućeg izdanja.

Međunarodna izložba maraka otvorena je sada u Ženevi prilikom zasijedanja Lige Naroda. Na izložbi sudjeluje skoro cijeli svijet, amateri i trgovci, te je izložba vrlo lijepo uspjela. Mnogi veliki sabirači izložili su svoje najveće rijetkosti. Od slavenskih država sudjeluje službeno Češkoslovačka i Poljska republika, a da li sudjeluje i naša država, nije dosada još poznato.

Brazilija je izdala spomen-marke na uspomenu proglašenja samostalnosti. Spomen-marke su izašle u obliku prvog izdanja od god. 1843., koje je sad već vrlo rijetko te s historičkim motivom, kada je car don Pedro I. iz portugalske kuće Braganzza proglasio dne 7. rujna 1822. neovisnost Brazilije. Marke su vrlo lijepe, te se mnogo traže od filatelista, koji sabiru i prekomorske krajeve.

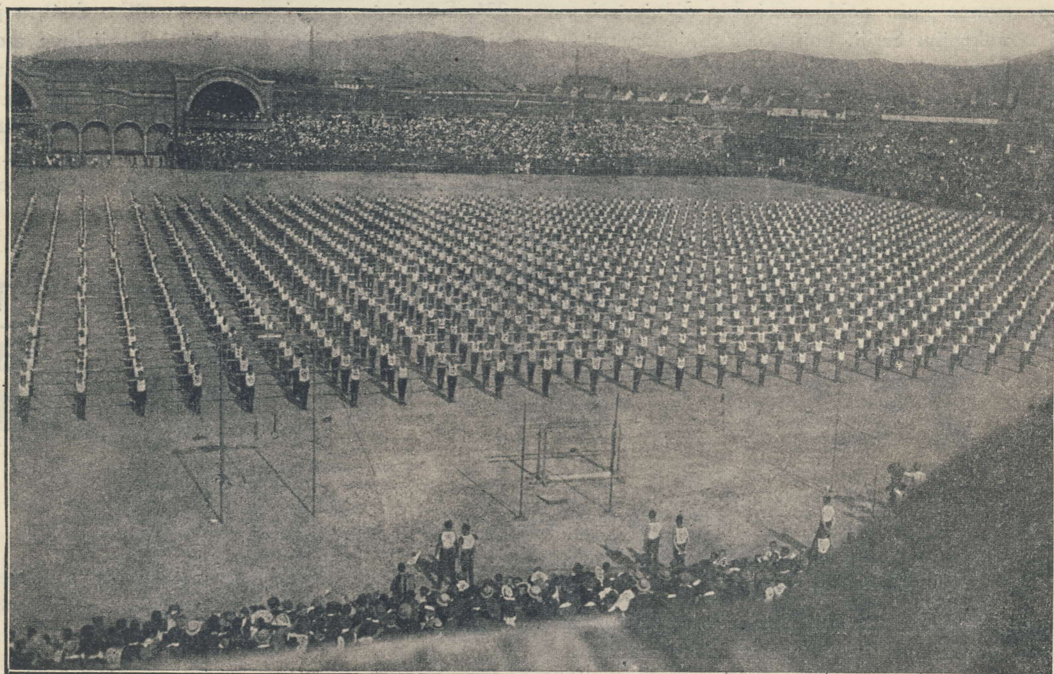
Nove turske marke. Angorska vlada, na čelu koje nalazi se poznati Kemal-paša, izdala je posebne serije ratnih maraka, koje se zovu Kemal-pašine marke. Najprije su bile preštampane stare zalihe turskih maraka s pretiscima kao provizorne marke, a na to su naštampane nove serije. Na markama je prikazana narodna skupština u Angori i događaji od posljednjih burnih vremena. Neke od tih maraka, od kojih nisu učinjene velike zalihe, poglavito kod provizorija, već su sada vrlo rijetke.

Anahronizam na markama. Britanska vlada izdala je na spomen Kolumba posebne marke u Zapadnoj Indiji za otoke Newis i St. Christof, koje je otoke otkrio Kolumbo god. 1493. Marke su anhronističke u toliko, što se na njima prikazuje, kako Kolumbo motri s lađe na dalekozor nove otoke, a dalekozor je optičar Zacharias Hanssen otkrio tek sto godina iza toga.

SOKOLSTVO.

GIMNASTIČKE SVEČANOSTI.

Međunarodni gimnastički turnir u Ljubljani. I. Jugoslavenski svesokolski slet u Ljubljani. Slet Orlova u Brnu. Još god. 1914. imao se je održati u Ljubljani veliki svesokolski slet, no policija ga je u ono burno predratno vrijeme zabranila, poglavito poradi naumljenog dolazka Srbijanaca na slet, koji je tada priređivala Slovenska Sokolska Zveza. Sada, kada su nastala druga vremena, odredio je novi J. S. S., da se održi I. Jugoslavenski slet u Ljubljani, na koji su bili pozvani poglavito češki sokoli. Ujedno je i međunarodni gimnastički savez odredio, da se tom zgodom održi i u Ljubljani međunarodni gimnastički turnir, te je tako bila sokolska svečanost spojena s međunarodnom gimnastičkom priredbom. Dne 11. i 12. augusta obdržan je međunarodni gimnastički turnir, kod kojeg su sudjelovali: čehoslovački i jugoslavenski sokolovi, te francuski, belgijski i luksemburški gimnaste. Na turniru natjecali su se po jedan odjel od šest vježbača i to u prostim vježbama na spravama i u lakoj atletici. Rezultat bio je slijedeći: I. Čehoslovaci II. Jugoslaveni III. Francuzi, IV. Belgijanci i V. Luksemburžani. Svi su dobili počasne darove, koje je darovao naš vladar, belgijski kralj te ostale države. Osobito treba istaknuti, da su vanredno dobro bili klasificirani Jugoslaveni, koji su samo za nekoliko bodova postigli manje od Čehoslovaka. U jugoslavenskom odjelu bili su sami slovenski sokoli. Dne 13., 14. i 15. augusta održan je slet, na kojem se sakupilo do deset tisuća jugoslavenskih i oko pet tisuća čeških sokolova. Vrijeme je sletu vanredno pogodovalo, te su kroz tri dana bile vrlo uspjele sokolske vježbe na velikom sletištu, koje je bilo vrlo ukusno sagrađeno blizu glavnog kolodvora. Prvi dan došao je na vježbe i sam kralj s kraljicom i cijelom vladom, te je sletište dupkom napunilo. Najvažnije točke bile su proste vježbe, gdje je nastupilo do 3000 sokolova i 2500 sokolica. Na programu bile su mnoge točke jugoslavenskog i češkog sokolstva, te inozemaca, a posebne točke imao je i muški i ženski podmladak. Vojska je također nastupila s ostalim sokolstvom i u samostalnim točkama, na koji se način htio pokazati savez između narodne vojske i sokolstva. Ujedno je i češka vojnička gimnastička škola nastupila sa svojim vježbama. Posljednji dan su nastupili i slovenski sokolski konjanici, te su izveli nekoliko vrlo lijepih vježbi. Navečer bile su prikazane razne gimnastičke akademije u nekim ljetnim sokolskim vrtovima te zabavištima, a pred starim gradom bio je u noći koncerat sokolskih fanfara i pjevačkih društava uz najsjajniju rasvjetu i vatromet. Na Veliku Gospu održana je velika sokolska povorka po cijelom gradu, kod koje su sudjelovali svi sokolovi i gosti do 8.000 osoba, a pribivao je s balkona državne zgrade i kralj s kraljicom. Tu su izrečeni sokolski pozdravi od starješine čehoslovačkog sokolstva dr. Josipa Šajnera i starješine jugoslavenskog sokolstva dr. Vlad. Ravnkara Povorke su pak vodili vođa čehoslovačkog sokolstva dr. Jindra Vaniček i vođa jugoslavenskog sokolstva dr. Viktor Murnik, koji su bili ujedno i tehnički vođe sviju gimnastičkih sokolskih priredaba.

Proste vježbe Sokola.

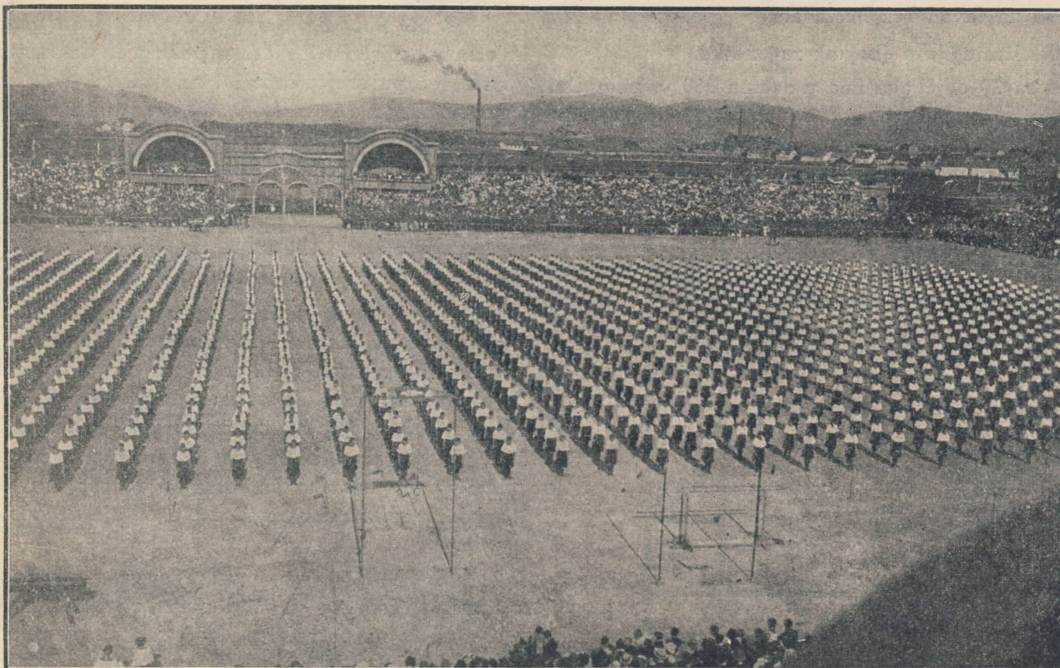
Za sletskih dana obdržavala su se i natjecanja jugoslavenskog sokolstva u raznim kategorijama za pojedince i po odjelima u prostim vježbama, na spravama i u vježbama lake atletike, te su u glavnome u svim kategorijama pobijedili slovenski sokoli i sokolice.

U isto vrijeme priređena je bila i sokolska izložba u jednoj školi u više dvorana, u kojoj je bilo izloženo sve, što se tiče razvoja jugoslavenskog sokolstva do danas. Naročito su bili zanimljivi izlošci za početak stvaranja slovenskog sokolstva u Ljubljani, koje je najstarije na jugu, uspomene na razvoj hrvatskog sokolstva i na prve hrvatske sokolske slete u Zagrebu, mnogobrojne zastave od najstarijih vremena, razni sokolski darovi, fotografije, itd.

Tjedan dana prije sleta bila je javna vježba srednjoškolske omladine na istom sletištu, kod koje su sudjelovali djelomično srednjoškolci i iz ostalih krajeva naše države, no većinom iz Slovenije.

Istodobno, dok su trajali svečani sokolski sletski dani u Ljubljani, obdržavao se i veliki slet ili tabor čeških Orlova u Brnu, kod kojeg su sudjelovali i Orlovi i Orlice iz Jugoslavije. Dok su sokoli liberalna gimnastička organizacija, koja je poglavito među Čehoslovacima razgranjena, a od Jugoslavena osobito kod Slovenaca, orlovi su ujedno članovi sveopće katoličke gimnastičke organizacije, koja imade svoje posebne saveze po cijelom svijetu. Sa strane Jugoslavena pribivalo je tom sletu do tisuću Orlova i Orlica i to ponajviše iz Slovenije. Cijeli slet je bio sasvim nalik sokolskom i po istome sistemu. U povorci bilo je u svemu do dvadeset tisuća čehoslovačkih i jugoslavenskih orlova i orlica, a od gostiju: Danci, Englezi, Poljaci, Rusi, Rusini, Nizozemci, Francuzi, Belgijanci i Švicari, dok je na javnoj vježbi nastupilo oko četiri tisuća muških i tri tisuće ženskih. Ujedno su bila i gimnastička natjecanja orlova i orlica, gdje su se također istakli osobito Slovenci. Prema tome se vidi, da je gimnastika kod Slovenaca najbolje razvijena od Jugoslavena, jer se tamo sokolstvo skoro deset godina prije razvilo nego li u Hrvatskoj, gdje je prvi Hrvatski Sokol utemeljen god. 1874. u Zagrebu. Šteta da su ove dvije velike slavenske gimnastičke organizacije rascijepane u dvoje, namjesto da se upotpunjuju, te tako nije ni jedna ni druga potpuna.

Dr. B.

Proste vježbe Sokolica.

NOVE KNJIGE.

Ivan Mažuranić: Smrt Smail-age Čengijića. Zagreb, Književni Jug, 1922. Velika pjesma našeg klasika Mažuranića izišla je ovih dana u novom izdanju s ilustracijama Joze Kljakovića i komentarom Nikole Andrića. Komentar je samo stvarni i jezični, a Kljakovićeve ilustracije lijepe i žive. Knjiga je lijepo opremljena pa će moći poslužiti i srednjoškolskoj mladeži.

Domjanić: Popevke. Iza podulje stanke nastavila je Matica Hrvatska izdavanje svojih glazbenih edicija. Tako je upravo izdala Domjanićeve Popevke u skladbi mladog vrsnog glazbenika i skladatelja dra. B. Širole. To je rukovet ljupkih kajkavskih pjesmica, priređenih za pjevanje s klavirskom pratnjom. Skladbe su naišle kod prve izvedbe na opće odobravanje i priznanje.

Gobineau: Preporod u Italiji. Među redovitim izdanjima »Narodne knjižice« izašlo je ovo glasovito djelo grofa Gobineau-a, jedinstveno u cijeloj svjetskoj književnosti. Tko hoće historičku vjernu, živopisnu, a uz to perom umjetnika prikazanu sliku renesanse — taj neka čita ovu doista klasičnu knjigu. Niz je to historičkih scena, u kojima je prikazano doba i ljudi renesanse kao Savonarola, Cesare i Lucrezia Borgia, pape Aleksandar VI., Leo X. i Julije II., Machiavelli, Rafael, Michel Angelo, Lionardo i t. d. Prizorima iz života običnih ljudi upotpunjuje se ova slika renesanse tako, da nam je u ovom izvrsnom djelu sasvim dočarana i oživljena ova vanredna epoha historije. Hrvatski prevod »Renesanse« priredio je dr. D. Grdenić, a donosi i historičke portrete Savonarole i »Kneza među zločincima« Cezara Borgi-e kao i umjetnički naslovni list.

J. Sterija Popović: Rodoljupci. Rijetko je koja knjiga danas tako savremena kao ova stara srpska komedija iz g. 1848. U toj izvrsnoj satiričnoj komediji prikazani su »rodoljupci«, koji okreću kabanicu prema vjetru, kojima je patriotizam tek sredstvo za obogaćivanje i sticanje časti, koji viču i prijete, kad to ništa ne stoji, a kukavni su i niski, kad prijeti najmanja opasnost. »Rodoljupci« su odlična satira lažnog i frazerskog patriotizma, »prikaz svega onoga, što se pokazalo fantastično i ružno u srpskom društvu prilikom pokreta od 1848.« (Skerlić). Kako su prilike iz god. 1848. u mnogom slične današnjim i kako je Sterija Popović jedan od najboljih naših komediografa, kojem i danas jedva imamo premca, nije čudo, da su »Rodoljupci« na pr. u Beogradu danas jedna od najradije gledanih komedija i da ovo izdanje »Pozorišne biblioteke« dolazi baš u pravi čas. Knjizi predhodi informativan predgovor o životu i radu J. Sterije Popovića, a dodan je i tumač manje poznatih riječi.

ZABAVA i ŠALA

ZAGONETKE.

I. Narodne pitalice.

1. U našega djede noge gore glede.
2. Mlado hodi četveronoške, odraslo dvonoške, ostarjelo tronoške.
3. Tko živi od vjetra?
4. Što ide na tavan bez ljestava.

II. Strategijska (bojna) zagonetka.

U utvrdi sa 20 odjeljaka ima u svemu 200 vojnika Oni treba da budu pripravni za borbu na sve četiri njezine strane jednako i stoga su raspoređani tako, da za svaku stranu (frontu) utvrde ima 70 vojnika, kako slika prikazuje:

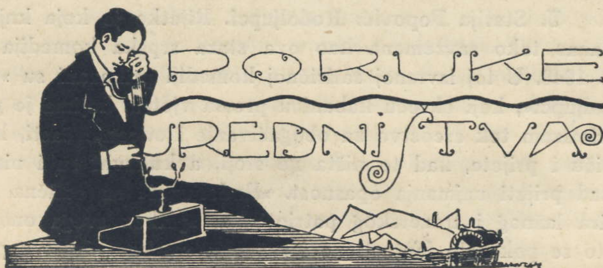
10	10	10	10	10	10
10					10
10					10
10					10
10					10
10	10	10	10	10	10

Ako ih u boju padne 60, kako kako će ih zapovjednik morati razmjestiti, ako hoće, da ih je na svakoj strani spremno po 60 i da u svakom odjeljku ima vojnika.

III. Skrivačice.

Nađi u svakoj od ovih skrivačica ime mjesta u Jugoslaviji»

1. Gdje kučak ovaca ne mari, kurjak ih ganja.
2. Tko s plitkom žlicom kûsa, dugo kûsa.
3. Svatko torbu svoju neka pazi.
4. Tko sije kukolj, kukolj mu rađa.

Kinfingmei. Vaš je Notturno, kako vidite, trebao popravaka. — Javite se opet. Zašto se ne pretplatite na Omladinu?

B. Rajčević. Ljubavnih pjesama ne štampamo.

J. T. Split. Pjesma »Pokraj mora« ne će u štampu. Nije loša, ali nema u njoj ništa poradi čega bismo je donijeli.

Josip K. gimn. Požega. Ni Vaši »Crni stihovi« nijesu još dosta dotjerani.

K. R. Mostar. Vaša pripovijest »Bijednici« ima doduše i gramatičkih i jezičnih nedostataka, kako ste i sami opazili, no to bi se sve dalo dotjerati, da je sve ostalo u redu. Pričanje je suhoparno, a za tako malu pripovijest ipak je previše tri mrtvaca.

Z. Vitković. »Slijepac« ne će u štampu. Pošaljite koju pjesmicu.

I. R. Bos. B. Namjerih se na Vašu pjesmu »Glas o večnom smirenju«. Pjesma pokazuje, da imate talenta, ali ipak već po svojoj sadržini nije za naš list. Izvolite poslati štogod drugo, što će bolje odgovarati našoj publici.

M. Istranka. Ja sam zakasnio, da Vam pišem u roku, koji ste mi dali, i tako sada ne znam, gdje ste. Ne zamjerite, ali čovjek uz najbolju volju ne dospijeva, da još i privatno piše suradnicima, premda bih to radi same stvari često i sam želio. — Primio sam Vašu pošiljku. Gledat ću, da što upotrijebim, ali će trebati dotjerivati. Stihovi Vam donekle teku glatko, a onda najednom zapnu. Fali Vam ona konačna recenzija, koju biste Vi sami morali obaviti, pa ne bi bilo i hrapavih stihova. Osim toga na mnogo mjesta žrtvuje misao za volju stiha ili sroka, a to ne smije biti. Svakako morate vježbati, jer se ni pjesnici savršeni ne rađaju.

Primorac đak. Pjesma »Kasna jesen« je vrlo loša. »Crtica« Zvona daleko je bolja po zamisli, ali ste misao vrlo suho obradili. Pokušat ću nešto od nje načiniti, ako se bude dalo.

S. M—B. Vi se u svom pismu nazivate pjesnički početnik. Htjeli ste si očito polaskati tim nazivom. Vaši stihovi ni to ne potvrđuju. Vama fali do pjesnika — sve. Vi u pjesmi kidate glave visibabama, što Vas Vaša odabranica ne ljubi. Pa onda velite:

»O ja bježim — bježim,
Što odavle dalje mogu,
Jer znam, da ju ljubim,
A ona mene ne.« Nakraju Vam od žalosti teku suze »teške, bolne, slatke i mile.«

Vi biste mogli i za svoj pjesnički polet reći ono, što velite u svojoj pjesmi: »Poletio bih napred,
Al' me puta nešto
I drži me nazad
Nešto bolno, teško.«